

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a humanitární práce

Zdeňka Burešová

*Působení mezinárodního společenství a humanitárních organizací
ve Rwandě a jeho důsledky pro humanitární pomoc a mírové
operace OSN*

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Ing. Květoslava Princová, Ph.D.

2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Ing. Květoslavě Princové, Ph.D. za vedení mé práce, vstřícnost a ochotu pomoci.

Obsah

Úvod.....	6
1 Rwanda – kontext	8
1.1 Historické pozadí	8
1.2 Asistenční mise OSN pro Rwandu.....	14
1.3 Rwanda a humanitární pomoc.....	20
1.3.1 Role médií.....	23
2 Mírové mise OSN	26
2.1 Úkol novodobých mírových operací	27
2.2 Autorizace a typy misí	28
2.3 Řízení misí	29
2.4 Cyklus mise.....	31
3 Zhodnocení mírových misí	33
4 Humanitární pomoc	38
4.1 Principy humanitární pomoci.....	40
4.1.1 Humanita.....	40
4.1.2 Neutralita	41
4.1.3 Nestrannost	41
4.1.4 Do no Harm	41
4.1.5 Etický kodex Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce a nevládních organizací pro poskytování humanitární pomoci v krizových událostech	42
4.2 Sphere project.....	46
4.2.1 Humanitární charta	48
4.2.2 Zásady ochrany	50
5 Zhodnocení humanitární práce	52
Závěr	59

Seznam zkratek	62
Seznam použitých zdrojů:	64
Literární zdroje:	64
Internetové zdroje:	65
Rezoluce a zprávy OSN:	67
Příloha č. 1	69
Příloha č. 2	70
Příloha č. 3	71

Úvod

Cílem mé práce je zhodnotit činnost mezinárodního společenství a humanitárních organizací ve Rwandě v roce 1994 a posoudit, zda se humanitární organizace a mírové mise Organizace spojených národů (dále OSN) poučily z této krize. Jako metodu jsem si vybrala analýzu textů a srovnání rwandské krize v případě mírových misí a humanitární práce se současnými krizemi.

Proto, abych mohla posoudit působení humanitárních organizací a pracovníků mírové mise, chci uceleně shrnout rwandskou krizi, která je příznačná dlouhodobě trvající nesnášenlivostí mezi dvěma etniky – Tutsii a Hutuu. Tato nenávist vyvrcholila jednou z nejefektivnějších a nejrychlejších genocid v dějinách. Genocida trvala pouze tři měsíce, ale byla maximálně účinná. Bezmála jedna třetina celkové populace země byla vyvražděna a další lidé byli vnitřně vysídlení. Krize způsobila selhání celého systému OSN a humanitárních organizací a navíc následná uprchlická krize v okolních zemích zapříčinila velkou nedůvěru ze strany veřejnosti na práci humanitárních pracovníků

Též chci čtenáře seznámit se současným procesem mírových misí a humanitární práce, abych mohla zvážit, jak se mezinárodní společenství a humanitární organizace změnilo po zkušenosti z této krize. Rwandu jsem si vybrala proto, že události, které se zde odehrály, vidím jako mezní pro vývoj mezinárodního společenství a humanitární práce v oblasti poskytování mezinárodní pomoci v zemi, kde probíhá ozbrojený konflikt.

Práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol – případová studie Rwandy, mírové mise OSN a humanitární pomoc. Po kapitolách mírové mise OSN a humanitární pomoc následuje vždy kapitola s názvem zhodnocení, ve které zhodnotím pochybení, které vedly k selhání, a posun či změnu, které bylo dosaženo.

V první kapitole shrnuji rwandskou krizi v podobě případové studie. Nejdříve líčím kontext a historické pozadí, které mělo vliv na propuknutí genocidy v roce 1994. Vnímám dva hlavní faktory působící na konflikt, které rozebírám v jednotlivých podkapitolách. Těmito faktory jsou: mírová mise ve Rwandě – Asistenční mise OSN pro Rwandu (= „United Nations Assistance Mission for Rwanda“; dále UNAMIR) a humanitární pomoc poskytovaná ve Rwandě. Podkapitola, která se týká humanitární pomoci, obsahuje i kapitolu o vlivu médií na pomoc poskytovanou humanitárními pracovníky ve Rwandě. Ve druhé kapitole charakterizuji

mírové mise OSN, jejich řízení, úkoly a cyklus. Také se zmiňují o pěti základních typech mírových aktivit. V poslední kapitole se věnují humanitární práci a to především z pohledu poskytování pomoci v zemi, kde probíhá konflikt. Dále se zaměřují na historické pozadí, principy humanitární práce a etický kodex. Také popisují Sphere project, který započal již v roce 1997 a od té doby se dočkal čtvrtého přepracování. Připomínám jeho Humanitární chartu, která vymezuje tři základní práva příjemců pomoci a v roce 2011 nově přidané zásady ochrany.

1 Rwanda – kontext

Rwanda je malá země, která se nachází v centrální Africe. Jejími sousedy jsou Tanzanie, Burundi, Demokratická republika Kongo (dříve Zair) a Uganda (viz Příloha č. 1). V roce 1994, před vypuknutím genocidy, měla Rwanda 7 milionů obyvatel (k roku 2012 okolo 11, 7 milionů), kteří byli rozděleni do 3 etnických skupin: Hutuů, kteří v roce 1994 tvořili 85% populace (dnes 84%), Tutsiů reprezentujících 14% populace (dnes 15%) a Twaů, kteří tvořili 1% v minulosti i dnes. (Central Intelligence Agency, 2012; Soderlund a kol., 2008, s. 95)

Rwanda je příkladem země s nadměrnou populací, nedostatkem půdy a všudypřítomnou chudobou. Rwanda představuje zemi s tradičním vývozem kávy. Její prodej tvořil více než dvě třetiny příjmů země a proto ji velmi výrazně zasáhl celosvětový pokles cen kávy během 80. let a také sucho, které v této době postihlo zemi. Tyto dva faktory způsobily, že se dlouhodobě výrazně zhoršila její ekonomická i fiskální situace. (Paris, 2004, s. 71; Soderlund a kol., 2008, s. 95)

V oblasti zdravotnictví byla zejména typická vysoká kojenecká úmrtnost, vysoká míra porodnosti a epidemie AIDS. Propuknutí konfliktu s sebou přineslo zhoršení přístupu k pitné vodě. A to proto, že během konfliktu došlo ke znečištění tradičních zdrojů vody a kontaminaci a zničení studen. Konflikt také zapříčinil úpadek ve vzdělávacím systému. Mnoho škol bylo zničeno a do těch, které zůstaly stát, nechodily žádné děti. Tradičním způsobem obživy bylo zemědělství a pastevectví. Konflikt způsobil, že mnoho polí zůstalo neobděláných a mnozí pastevci přišli o svá zvířata. (A/49/516, 1994)

1.1 Historické pozadí

Na území Rwandy se jako první usadili Pygmejové skupiny Twa. Twaové byli lovci-sběrači, kteří byli později vytlačeni bantuskými kmeny. Prakticky vůbec nebo pouze v malém množství participovali na politickém nebo společenském životě, víceméně vždy žili na okraji a jen malá část dětí navštěvovala školu. Bantuové se na území objevují, pravděpodobně z území dnešního Čadu, okolo 6. – 8. století a trvale se usazují ve Rwandě v 11. století. Postupně se z nich stávali zemědělci, až nakonec splynuli do jednoho etnika a to Hutuů. Dominance Hutuů skončila příchodem pasteveckých kmenů z jihu v 15. – 18. století. Tímto relativně málo

početným kmenem byli Tutsiové. Tutsiové, právě i díky svému malému počtu, se velmi rychle přizpůsobili a začali vytvářet jakési státní útvary a postupně si podmanili Hutuy i Tway. Vůdce Tutsiů Ruganzu Bwimba založil v 15. století království Banyarwanda, které vydrželo až do konce 19. století. Na konci 19. století Německo – na Berlínské konferenci v roce 1885 byla Rwanda prohlášena za část Německé východní Afriky -, které hledalo oblasti pro ovládnutí, kolonizovalo oblast Ruanda-Urundi (dřívější název pro oblast Rwanda - Burundi). Německo si tuto kolonii udrželo do roku 1919, kdy po jeho porážce v první světové válce, Společnost národů prohlásila Rwandu za mandátní území a přiřkla ji Belgii. I přestože německá vláda také podporovala Tutsie, teprve až Belgie povýšila toto zvýhodňování na vysokou úroveň i proto, že prohlásila, že Tutsiové stojí jako rasa mezi černými a bílými a tímto jsou tedy výše postaveni než Hutuové. Svoje teorii Belgičané nejprve postavili na fyzickém vzhledu, kdy Tutsie charakterizovali jako ty, kteří mají vysokou štíhlou postavu s více protáhlým až špičatým nosem, jemnějšími rysy a světlejší barvou pleti a rtů. Hutuy naopak jako střední a podsaditější postavy, s tmavším odstínem pleti a širším nosem. Avšak jak se etnika během času promíchaly, toto se stalo neuplatnitelné a vyvstal problém, že nebyli schopni je od sebe rozeznat. A proto nakonec postavili své rasistické schéma na vlastnictví zvířat a to tak, že kdo vlastnil deset a více krav, byl Tutsi, kdo méně než deset, byl Hutu, což bylo asi 85% obyvatelstva. Toto bylo způsobeno tím, že Tutsiové byli ekonomicky bohatší z důvodu jejich upřednostňování Belgičany na politickém životě a vzdělávání. Paradoxem je, že prakticky všichni Rwandané mluvili stejným jazykem, sdíleli stejnou kulturu i náboženství (v době před genocidou především katolické) a také, že než kolonizátoři začali zvýhodňovat jedno etnikum před druhým, neměli mezi sebou žádné problémy a žili spokojeně vedle sebe i přestože Tutsiové dominovali nad Hutuy. Avšak situace se pod vlivem zvyšující se nesnášenlivosti vyvinula až do systematického vyvražďování, kde jednu z významných rolí sehrály i identifikační průkazy zavedené právě Belgičany. (Doyle a Sambanis, 2006, s. 285-287; Paris, 2004, s. 69-78; Soderlund a kol., 2008, s. 95-97; UN DPKO, 2001)

I přestože nezávislosti dosáhla Rwanda až v roce 1962 vyhlášením oddělených republik Rwandy a Burundi, v roce 1959 byly vyhlášeny volby, které vyhráli Hutuové. Mnoho let nenávisti teď mohlo vyjít otevřeně na povrch a začalo docházet ke krvavým střetům mezi Hutuy a Tutsii a odstraňování Tutsiů z politických pozic. Rwanda získala v roce 1960 autonomii a následně v roce 1961 byla Hutuy svržena Tutsijská monarchie

a vyhlášena republika. Toto způsobilo rozsáhlé odchody Tutsiů ze Rwandy do okolních zemí, především do Burundi a Ugandy. Návist vedla k represím a vydávání zákonů, které směřovaly proti Tutsiům a samozřejmě podporovaly i jejich vraždění – Hutuové chtěli „vyčistit“ od Tutsiů školství, státní správu a soukromý sektor. Od roku 1963 do 1964 bylo více jak 10 000 Tutsiů zavražděno vládou jako odplata za jejich předchozí dominanci. První prezident Gregoire Kayibanda (Hutu) institucionalizoval diskriminaci Tutsiů a Rwandu v roce 1965 prohlásil za stát s jednou politickou stranou Národní revoluční hnutí pro rozvoj (= „Mouvement Républicain National pour la Démocratie et le Développement“, dále MRND). MRND byla jediná legální strana ve Rwandě v období 1975 až 1990. Až v roce 1992 vznikla další strana Coalition pour la Défense de la République (dále CDR). CDR byla koaliční partner MRND a její politický program přímo mířil proti Tutsiům. CDR též vytvořila vlastní milici Impuzamugambi („ti, kteří mají stejný cíl“). (Doyle a Sambanis, 2006, s. 285-287; Paris, 2004, s. 69-78; Soderlund a kol., 2008, s. 95-97; UN DPKO, 2001)

V roce 1973 došlo k úspěšnému vojenskému převratu Hutuů z jižních částí země oproti těm ze severní, kdy byl svržen tento první prezident a vystředán generálem Juvénalem Habyarimanou (Hutu) a moc přešla na Národní výbor za mír a národní jednotu. Habyarimana však prováděl „hutuizaci“ ještě důkladněji než jeho předchůdce. Následkem všeho byly masivní represe a další vyvražďování Tutsiů. Toto rovněž vyvolalo i další masivní odchody Tutsiů ze Rwandy do okolních zemí (Zaire, Uganda, Tanzanie, Burundi). (Doyle a Sambanis, 2006, s. 285-287; Marek, 2010, s. 145-146)

V Ugandě, kam již odešlo mnoho Tutsiů během roku 1959, se roku 1987 zformovala Rwandská vlastenecká fronta (= „Rwandan Patriotic Front“, dále RPF). RPF byla vlastně ozbrojená partyzánská skupina, utvořená z Tutsiů, kteří byli donuceni odejít do exilu. Mnozí z nich měli zkušenosti z války z Ugandy a byli trénováni ugandskou armádou. RPF od října roku 1990 zahájila občanskou válku proti stávajícímu režimu ve své rodné zemi na severu Rwandy. RPF dosáhlo významných úspěchů i z důvodu materiální podpory ugandskou vládou, která si tímto chtěla zajistit vyřešení problému právě s jednotkami RPF na svém území. RPF rychle postupovalo do nitra území, především díky momentu překvapení, ale početnější a lépe vojensky vyzbrojená Rwandská armádní vojska (= „Ozbrojené síly Rwandy/ Rwandan Armed Forces/ Forces Armées Rwandaises“, dále FAR) podporovaná francouzskou, belgickou a zairskou vojenskou silou, dokázala tento útok odrazit. RPF nicméně udržela pozice na severu země. Vláda na tento vpád zareagovala dalším zabíjením Tutsiů. Nakonec však bylo

vyhlášeno příměří. To ale netrvalo dlouho a již v lednu 1991 došlo k dalším bojům mezi vládní armádou a RPF. Francie, která viděla ve Rwandě místo pro naplňování svých politických cílů, nejdříve plně podporovala praktiky Hutuů, ale následně si uvědomila nebezpečnost situace a začala vyvíjet politické tlaky na rwandskou vládu, aby provedla demokratické reformy. Občasné boje pokračovaly do července 1992, kdy bylo dosaženo smlouvy o klidu zbraní/příměří s asistencí Organizace africké jednoty (= „Organization of African Unity“). Po roce jednání v sousedním státě Tanzánii (od 12. července 1992 do 4. srpna 1993) nakonec v srpnu 1993 obě strany podepsaly tzv. Mírovou dohodu z Arushe (= „Arusha Peace Agreement“). Pod tlakem (na jedné straně tlak jednotek RPF, na druhé straně politický tlak věřitelů z Francie a Světové banky, bez jejichž peněz by došlo ke zhroutilí hospodářství země) prezident Habyarimana podepisuje tuto dohodu, která zavazovala smluvní strany, RPF a vládu Rwandy, k:

- vytvoření přechodné vlády se zastoupením Tutsiů i Hutuů;
- spojení obou armád;
- návrat uprchlíků do Rwandy;
- organizaci vládních voleb v roce 1995.

Mírová dohoda stanovila, že množství jednotlivých mužů v nové armádě bude rovnoměrně rozděleno mezi FAR a povstaleckou RPF a to tak, že 40% bude tvořit muži z RPF a 60% z vládních jednotek. Plnění této dohody mělo být dohlíženo neutrálními mezinárodními vojenskými jednotkami. Dohoda však nikdy nebyla plně naplněna a již při jejím projednávání došlo k obnově bojů, a to konkrétně 8. února 1993. RPF si vyžádala stáhnutí vojsk Francie, jako podmínku podepsání smlouvy, které obviňovala ze spolupráce s prezidentem Habyarimanem, cvičením FAR i jiných různých paramilitárních organizací včetně milicí Impuzamugambi a Interahamwe („ti, kteří zabíjejí společně“) - milice vládní politické strany radikálních Hutuů MRND, které později byly hlavním vykonavatelem krvavých masakrů Tutsiů a umírněných Hutuů. (Doyle a Sambanis, 2006, s. 281-302; Marek, 2010, s. 143-174; S/1999/1257, 1999; Soderlund a kol., 2008, s. 97-98; UN DPKO, 2001)

V říjnu roku 1993 Rada bezpečnosti OSN (dále Rada) přijala rezoluci č. 872, která zřídila Asistenční misi OSN pro Rwandu v počtu 2 548 mužů. Misi byl dán klasický mandát podle kapitoly VI (viz níže). Jednotky OSN v průběhu měsíců říjen až prosinec dorazili do země i přes negativní postoj extremistických Hutuů k jejich přítomnosti v zemi. (S/RES/872, 1993; UN DPKO, 2001)

Extremističtí Hutuové (hlavně členové strany CDR) do své nenávistné kampaně zapojili i média, které významně využili v šíření svých politických názorů mezi obyčejné lidi (viz níže). Sám prezident Habyarimana pořádal tzv. „akazu“ („little house“) - schůze, kde se scházeli Habyarimanovi příbuzní a jiní političtí vůdci a připravovali schéma vyvražďování Tutsiů. Sám prezident Habyarimana nazýval toto schéma plánem konečného řešení etnického problému. (Paris, 2004, s. 69-78)

Rovněž ve školách byly děti každý den zapisovány k etnické docházce, kde se postupně vyzývalo k tomu, aby se děti postavily podle toho, ke které etnické skupině patří. Následně byli děti etnicity Tutsiů ponižováni, a to nejen slovně. Účast Tutsiů ve vzdělávacím systému byla nakonec výrazně omezena a to na jedno procento celkového počtu studentů na vyšších a vysokých školách, ale i na těchto školách byli neustále vystavováni diskriminaci a násilí od spolužáků až po učitele. (Ilibagiza, 2007 a 2010)

Situace eskalovala 6. dubna 1994, kdy došlo k sestřelení letadla v blízkosti letiště Kigali (hlavní město Rwandy), při kterém zemřel prezident Habyarimana a burundský prezident Cyprien Ntaryamira. Za několik minut po tomto incidentu FAR a milice Impuzamugambi postavili silniční zátarasy okolo hlavního města. Radikální Hutuové ihned také prohlásili, že atentát byl naplánován Tutsii jako součást vražedného tažení proti Hutuům. Pouze 6 hodin po incidentu začalo hromadné vraždění v hlavním městě. Nicméně mezi první oběti kromě Tutsiů patřili i umírnění a opoziční politici z řad Hutuů. Zároveň si Hutuové přáli odjezd jednotek OSN, což se jim víceméně nakonec povedlo po záměrně připravené akci proti belgickým vojákům, které místní rádiová stanice (viz níže) obviňovala ze sestřelení letadla. V noci z 6. na 7. dubna byla vyslána patnácti členná jednotka vojáků OSN (10 Belgičanů, 5 Ghaňanů), aby zajistila bezpečí pro umírněnou političku Agathe Uwilingiyimanu, která se po smrti prezidenta měla stát představitelkou dosavadní vlády a byla vyzvána jinými politickými představiteli země k veřejnému výstupu v rádiu, aby uklidnila vzniklou situaci. K tomu však nikdy nemělo dojít. Vše dopadlo tak, že ministryně a celá její rodina byla zavražděna a současně deset belgických vojáků bylo nelidským způsobem ubito. Jakkoliv brutální akce to byla, splnila na sto procent svůj účel. Nejdříve belgická vláda stáhla své vojáky ze Rwandy a následně se začaly stahovat i jednotky ostatních zemí. (Doyle a Sambanis, 2006; Marek, 2010, s. 143-174; Paris, 2004, s. 73-74; UN DPKO, 2001)

Na severu země však začaly jednat jednotky RPF, které svůj protiútok započaly 8. dubna 1994. Zároveň malé množství vojáků RPF, kteří se přemístili na základě mírové dohody do hlavního města, vedli protiútok proti vládním milicím v Kigali, čímž se vytvořila bojová linie přímo uprostřed hlavního města. (UN DPKO, 2001)

Genocida skončila až po bezmála sto dnech 4. července 1994, kdy členové vlády prchli před RPF do Konga a vítězné jednotky RPF převzaly hlavní město Kigali pod svoji kontrolu. Dne 19. července byla vytvořena nová vláda v čele s prezidentem Pasteurem Bizimunguem (Tutsi) - který vystřídal Théodoreho Sindikubwaboho (Hutu), který byl prezidentem po dobu genocidy a bezprostředně po jejím skončení utekl ze země – a viceprezidentem Paulem Kagameou. Od roku 2000 je prezidentem Rwandy Paul Kagame, který byl velícím důstojníkem RPF a zahájil útok jednotek RPF proti vládě ve Rwandě. (Marek 2010, s. 143-174; S/1999/1257, 1999; UN DPKO, 2001)

Genocidě padlo za oběť 800 000 až 1 milion Tutsiů a umírněných Hutuů, až 4 miliony lidí bylo vysídleno nebo se z nich stali uprchlíci. Nicméně další oběti se počítají v Burundi, kde také probíhal konflikt mezi Tutsii a Hutuy a v dřívější Zaire, kam se konflikt přenesl a způsobil destabilizaci Zaire až jeho rozpad a vznik Demokratické republiky Konga, kde konflikt způsobený v roce 1994 pokračuje do dnešních dní. (Soderlund a kol., 2008, s. 119; UN DPKO, 2001)

Avšak tímto konflikt ve Rwandě neskončil. Představitelé vlády ve Rwandě v době před genocidou, kteří utekli do Zaire, pokračovali se svojí násilnou kampaní proti Tutsiům i nadále. Bývalí příslušníci FAR i jiných milicí si zde vytvořili novou vojenskou základnu. K tomuto přetvoření došlo již v prvních měsících a bylo ukončeno sloučením Rwandských policejních jednotek pod autoritu tzv. „Rwandan Armed Forces Command“. Došlo však i k vytvoření samozvané exilové vlády, kterou zastupoval prezident, premiér a sedm ministrů: ministr sociálních věcí a pro otázku uprchlíků, ministr pro sdílení informací, ministr zahraničních věcí a kooperace, ministr spravedlnosti, ministr pro kapitál a vybavení, ministr pro mobilizaci a mládež a ministr obrany (pod nějž patřila „Rwandan Armed Forces Command“). Touto exilovou vládou bylo proklamováno, že Hutuové jsou oběti krize, která zasáhla Rwandu, protože Hutuové vždy byli ti, kteří žili pod útlakem Tutsiů, a jejich utrpení se vystupňovalo po invazi, kterou RPF započala 1. října 1990. Též uváděli, že jsou démonizováni propagandou RPF a zaujatostí OSN, mezinárodních medií a těch států, které se špatně domnívají, že se dopustili genocidy na Tutsiech. Hlavním politickým cílem bylo, že jako majorita musí stát ve vedení Rwandy. Avšak proklamovali, že jednotky RPF

odmítli s nimi jednat na úplném navrácení moci ve Rwandě do jejich rukou. Další prohlášení, které tato exilová vláda vydala, bylo, že současná nestálá a nebezpečná situace ve Rwandě a neochota návratu uprchlíků je důkazem násilného útlaku a nelegitimity nové vlády. (Terry, 2002; s. 155-215)

Tutsiové, kteří uprchli v době před a během genocidy ze země, se po vítězství RPF vraceli spontánně zpět. Avšak mnoho z nich strávilo dlouhou dobu mimo vlast a další se narodili v jiné zemi, což způsobilo, že mnozí ovládali angličtinu a ne francouzštinu, která byla jedním z oficiálních jazyků v době před genocidou ve Rwandě. V roce 1996 bylo umožněno navrácení uprchlíků, kteří uprchli po vítězství RPF především ze strachu z odplaty do okolních zemí. Jednalo se o Hutuy, kteří strávili dva roky života v táborech, kde byly teorizováni jednak velením táborů ale i útoky, které proti těmto táborům vedly jednotky RPF ale i ex-FAR a rebelů ze Zaire. (Marek, 2010, s. 143-174; Terry, 2002, s. 155-215)

Mezitím nová vláda Rwandy měla potřebu odstranit ze všech sfér kulturu beztrestnosti, a proto mnozí starší členové vlády trvali na tom, že všichni, kteří byly zapojeni do genocidy, musí být potrestáni. Výsledkem bylo, že okolo 125 000 údajných vrahů bylo zadržováno několik let ve vyšetřovacích vazbách, které byly malé, přeplněné a nevyhovující takovýmto podmínkám. Problémem bylo i to, že soudní systém byl zničen, protože většina soudců a právníků byla zavražděna, ve vězení nebo v exilu. (Crocker a kol., 2008, s. 412)

1.2 Asistenční mise OSN pro Rwandu

Jako první rezolucí a tedy i první politickým zájmem OSN je Rezoluce č. 812 vydaná 12. března 1993, která ustanovila vyslání mise dobré vůle do Rwandy, aby podporovala mírové jednání a vyzvala obě zúčastněné strany (RPF, vládu Rwandy), aby plně spolupracovaly se zastoupením OSN. (S/RES/812, 1993)

První mezinárodní jednotkou ve Rwandě se pak stala Pozorovatelská mise OSN v Ugandě a Rwandě (=„United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda“, dále UNOMUR), která byla ustanovena Rezolucí č. 846 ze dne 22. června 1993. Jejím cílem bylo po dobu šesti měsíců monitorovat hranice Ugandy a Rwandy z ugandské části. Hlavním úkolem bylo zaručit, že žádný vojenský materiál nepřekročí tuto hranici. Mise UNOMUR byla rezolucí č. 872 ze dne 5. října 1993 sjednocena pod vedení UNAMIRu. (S/RES/846, 1993)

Průzkumná mise, jejímž úkolem bylo probádat prostředí a podmínky pro misi, která měla podporovat implementaci mírové dohody, byla vyslána pod vedením Romea Dallairea na konci měsíce srpna. Generální tajemník (= Secretary-General; dále SG) na doporučení této průzkumné mise předal svoji zprávu Radě 24. září 1993 s doporučením vytvořit mírovou misi, která by měla být složena z 2 548 mužů. Hlavním úkolem by mělo být vytvoření bezpečnostní zóny v oblasti Kigali a monitorování klidu zbraní do doby než bude vytvořena společná vláda Tutsiů a Hutuů (tzv. „Broad Based Transitional Government = BBTG). Na základě jeho doporučení přijala Rada Rezoluci č. 872 ze dne 5. října 1993, dle které bylo rozhodnuto vytvořit mírovou misi s názvem Asistenční mise OSN pro Rwandu na dobu šesti měsíců. Misi byl dán následující mandát:

- přispět k ochraně města Kigali, kromě jiného vytvořením bezpečnostní zóny bez zbraní uvnitř hlavního města;
- kontrolovat dodržování příměří, vytvoření vojenské základny pro misi, vytyčení hranice demilitarizované zóny a provádění jiných demilitarizačních postupů;
- sledovat bezpečnostní situaci během procesu transformace vlády, která má vést k vyhlášení voleb;
- pomáhat při procesu odminování (primárně prostřednictvím školení);
- prošetřovat na základě žádosti účastníků nebo vlastní iniciativy případy neuposlechnutí opatření dané mírovou dohodou z Arushe týkající se integrace vojenské síly a sledovat všechny zodpovědné účastníky a oznamovat tyto skutečnosti SG;
- sledovat proces repatriace uprchlíků a znovusídlování vysídlených osob a ověřit, zda je tento proces prováděn bezpečným a důstojným způsobem;
- pomáhat s koordinací humanitární pomoci;
- prošetřovat a podávat zprávy o incidentech týkající se policie. (Marek, 2010, s. 143-174; S/26488, 1993; S/RES/872, 1993)

Pro Rwandu byl také ustanoven speciální zástupce SG. Stal se jím kamerunský politik Jacques-Roger Booh Booh, který k 23. listopadu 1993 dorazil do Kigali. Ke konci prosince 1993 bylo přítomno ve Rwandě 1 260 vojáků OSN. (S/1999/1257, 1999, s. 10-12)

Dne 11. ledna 1994 R. Dallaire odeslal na velitelství Oddělení mírových operací (= „Department of Peacekeeping Operations“; dále DPKO) v New Yorku zprávu, že od informátora, který zastával vysokou pozici v jednotkách Interahamwe, obdržel informaci, že tyto jednotky registrují všechny Tutsie, kteří žijí v hlavním městě a připravují jejich zabití. Také od něj R. Dallaire obdržel informaci, že se chystá zabití vojáků belgických jednotek, aby bylo zajištěno jejich stáhnutí ze Rwandy. Na tuto zprávu přišla odpověď od Kofiho Annana, v té době vedoucího DPKO, že se má mise zdržet jakéhokoliv jednání včetně odpovědi na žádost o ochranu. Ten samý den, přišla ještě jedna zpráva od Kofiho Annana pro velitelství mise ve Rwandě. V této druhé zprávě stálo, že mají neprodleně informovat prezidenta Habyarimana o těchto aktivitách Interahamwe. Po setkání s prezidentem, který jim toto vyvrátil, odeslal R. Dallaire výsledek šetření zpět na velitelství. Dallaire opět informoval velitelství dne 23. února o tom, že dochází k distribuci zbraní. Opět byl však poučen, že se má zdržet všech typů jednání, které by mohlo vést k použití ozbrojené síly, anebo by mohly mít nečekaný dopad na misi samotnou. (Marek, 2010, s. 143-174; S/1999/1257, 1999, s. 10-15, UN DPKO, 2001)

Ještě 5. dubna 1994 byla vydána Rezoluce č. 909, jíž byl prodloužen mandát UNAMIRu podle zpráv, které byly odesílány ze Rwandy až do 29. července 1994 a vedení mise bylo nařízeno, aby každých šest týdnů přezkoumalo situaci naplňování mírové dohody a zaslalo zprávu SG. Po zabití belgických vojáků se vláda Belgie rozhodla odvolat své muže ze země, a také o tom informovala velitelství OSN. Belgičané toto ohlásili 11. dubna a 14. dubna začali se svým stahováním ze země. Belgická vláda též navrhla, aby došlo k pozastavení operace UNAMIR. Toto vyvolalo vlnu následných odchodů i jiných jednotek ze země. (S/RES/909, 1994)

Na základě smrti prezidenta Habyarimana a zvyšujícího se násilí ve Rwandě teprve dne 21. dubna 1994 přijala Rada Rezoluci č. 912, která nejen vyzvala všechny členské státy, aby se zdržely jakéhokoliv jednání, které by mohlo zhoršit situaci ve Rwandě, ale také upravila mandát UNAMIRu. Současným mandátem bylo:

- jednat jako zprostředkovatel mezi účastníky sporu a pokusit se udržet dohodu o příměří;
 - asistovat při poskytování humanitární pomoci;
 - monitorovat a podávat zprávy o vývoji situace ve Rwandě včetně bezpečnosti osob, které vyhledaly ochranu u jednotek UNAMIR.
- (S/RES/912, 1994)

Tato rezoluce byla ustanovena na základě zprávy SG č. 470 z 20. dubna 1994. Zpráva popisuje smrt prezidenta a nárůst násilí a bojů mezi vládními jednotkami a RPF. Upozorňuje na to, že v této změněné situaci UNAMIR nemá možnost naplnit svůj mandát a vyzývá, aby zaměřila své úsilí na:

- zajištění udržení smlouvy o příměří, a znovuoobnovení mírového jednání;
- ochranu civilních příslušníků OSN;
- ochranu obyvatel i jiných residentů ve Rwandě;
- dojednání dočasného příměří, aby bylo možné evakuovat utečence;
- asistování při evakuaci civilních pracovníků OSN i jiných organizací;
- osvobození osob, které jsou uvězněné v bojích;
- poskytování humanitární pomoci vysídleným osobám.

Na základě vzrůstajících násilných útoků proti členům OSN a zabití a následného stažení ostatních belgických vojáků, vybízí SG, aby došlo k redukci mise a to k 20. dubnu na celkových 1 705 mužů z 2 539 mužů (stav k 22. březnu). SG navrhl dvě alternativy jednání. První alternativou bylo ponechat UNAMIR ve Rwandě ve sníženém množství po dobu tří až čtyř týdnů do doby než obě strany, kterým by bylo nařízeno, aby dosáhly dohody o navrácení k mírovému jednání, uzavřely příměří. Pokud by došlo k mírovému jednání, tak by UNAMIRu zůstal původní mandát. V případě, že by nedošlo k mírovým jednáním, by mise byla úplně stažena. Druhou variantou bylo stáhnout podstatnou část mise s tím, že by v hlavním městě zůstali mimořádný zástupce OSN a vojenský velitel, kteří by zde působili po blíže neurčenou dobu jako prostředníci v politickém jednání na obnovení příměří. Dále SG předkládá Radě k jejímu posouzení tři alternativy. První vycházela z úsudku, že se obě strany nikdy nedohodnou na příměří a boje mezi nimi budou i nadále pokračovat. Jedinou možnost jak se vyrovnat s touto situací, pak vidí ve značném posílení mise a ve změně jejího mandátu, aby měla právo přinutit strany k příměří. Oprávnění mise pod Kapitolou VII zapříčiní nejen úspěšné poskytování humanitární pomoci, ale také nerozšíření konfliktu do okolních zemí. Druhá nabízela zaslání malé vojenské skupiny, která by přivedla obě strany k mírovým jednáním. Úkolem takové mise by bylo i asistovat při poskytování humanitární pomoci. Tým by se skládal z pěchoty a vojenských pozorovatelů v počtu okolo 270 mužů. Zbývající část mise by byla odvolána, ale UNAMIR jako mise by pokračovala ve své existenci. Speciální zástupce OSN by byl též přítomen na místě a působil by jako zprostředkovatel v politických

jednáních. Jako třetí možnost předkládá úplné stažení mise. Rada rozhodla v Rezoluci č. 912 o snížení počtu mužů v misi na 270 a vydala přísný zákaz zasáhnout nebo zastavit vraždění občanů. (S/1994/470, 1994; S/RES/912, 1994)

Zpráva SG č. 565 z 13. května 1994 shrnuje současnou situaci ve Rwandě. Dle této zprávy je země v současné době rozdělena na území ovládané RPF (severní a východní část země) a území ovládané vládní jednotky (západní a jižní část země). Hlavní město Kigali je rozděleno mezi obě jednotky se stále probíhajícími boji mezi nimi. Rovněž vyzývá k navýšení vojenských jednotek ve Rwandě na 5 500 mužů. Rada na tuto zprávu zareagovala 17. května 1994. Rezoluce č. 918 rozšířila nejen mandát mise, ale i navýšila množství mužů a to na doporučených 5 500. Doplňkovými povinnostmi mise se staly přispívání k ochraně a bezpečnosti vysídlených osob, uprchlíků a jiných občanů a poskytování podpory a ochrany při distribuci humanitární pomoci. Tato mise je nyní nazývána jako UNAMIR II. UNAMIR II má též monitorovat přechod lidí přes hranice a rozmístění jednotlivých účastníků konfliktu. Rovněž apeluje, aby oblast letiště Kigali byla převedena pod kontrolu UNAMIRu a aby z této oblasti byla vytvořena neutrální zóna. Příslušníci mise nejsou oprávněni zapojit se do bojů ve smyslu vojenské akce, nicméně vojáci mohou jednat v sebeobraně, pokud nějaký člověk nebo skupina lidí ohrožuje výkon jejich činností. Tato rezoluce též uvalila embargo na dovážení zbraní do země a to tím způsobem, že ve svém třináctém paragrafu uvádí, že se všechny státy mají vyvarovat prodávání nebo zásobování obyvatel Rwandy vojenským materiálem. (S/1994/565, 1994; S/RES/918, 1994)

Avšak naplnění této rezoluce se dlouhou dobu nedařilo. Všech devatenáct států, které v té době byly zavázány k pohotovostnímu poskytnutí svých vojáků, neměly zájem zaslat své vojenské jednotky do země. Ve zprávě č. 728 SG uvádí, že mise k 18. červnu čítala 503 mužů. V této zprávě též doporučuje Radě, aby posoudila návrh Francie zaslat své vojenské jednotky do Rwandy s oprávněním zasáhnout dle kapitoly VII. Rada umožnila Francii její vojenský zásah (dle zprávy SG č. 924) a tudíž 23. června 1994, téměř na konci genocidy, vyslala svoji zmocněnou jednotku do Rwandy. Operace nesla název „Operace Tyrkys“ (= „Operation Turquoise“). Francie oznámila, že v rámci „Operace Tyrkys“ se podařilo již ke 2. červenci vytvořit ochranou zónu v oblasti Cyangugu-Kibuye-Gikongoro v jihozápadní oblasti Rwandy (viz Příloha 1). I přestože Rezoluce č. 929 zmocnila francouzská vojska, aby setrvala ve Rwandě do 21. srpna 1994, francouzský premiér Édouard Balladur dne 11. července oznámil, že se jeho vláda rozhodla do 31. července stáhnout svá vojska ze Rwandy.

Tato operace je však považovaná za nejasný a kontroverzní krok ze strany Francie. Jedním z možných politických záměrů mohlo být to, že Francie dávno před genocidou podporovala Rwandu jako pro ni zajímavé území, ale také jejich uvědomění si, že mnozí z těch Tutsiů, kteří nyní přicházeli do Rwandy, mluvili pouze anglicky, a proto pro ně bude výhodnější podílet se na stabilizaci situace a tím také podporovat zachování frankofonní části obyvatelstva a zachování francouzštiny jako jednoho z oficiálních jazyků. Nicméně primárním cílem této operace bylo vytvoření ochranné zóny pro uprchlíky podél hranice se Zaire. Ironií je, že ochrana, která měla především sloužit Tutsiům, byla převážně poskytována Hutuům, kteří byli zapojeni do genocidy a utíkali před strachem z odplaty od postupujících vojáků RPF. (Marek, 2010, s. 143-174; Rieff, 2003, s. 155-193; S/1994/728, 1994; S/1994/924, 1994; S/RES/929, 1994)

Ačkoli mnozí začali používat slovo genocida pro označení toho, co se odehrálo ve Rwandě již na konci dubna, v oficiálních dokumentech se poprvé s označením setkáváme v Rezoluci č. 925 ze dne 8. června 1994. V této rezoluci se však uvádí, že situace odehrávající se ve Rwandě, není genocidou jako takovou, ale pouze aktem genocidy. Důvodem pro zvolení zrovna tohoto označení byl velký nátlak některých členských států a to především USA a Číny. V rezoluci je též zdůrazněno, že množství vysídlených osob se pohybuje okolo 1,5 milionu. Tyto osoby jsou vystaveny hladu a mnohé mají zdravotní komplikace způsobené násilnými akcemi proti nim. Rovněž zdůrazňuje, že konflikt vyvolal masivní odchod lidí do okolních zemí, který způsobil humanitární krizi ohromných rozměrů. Tato rezoluce taktéž prodloužila trvání mise do 9. prosince 1994. Ačkoliv rezoluce o navýšení množství mužů byla schválena již v květnu, tak do září bylo nasazeno pouze 4 000 mužů a jejich počet se již nezvyšoval. (Rieff, 2003, s. 155-193; S/RES/925, 1994; S/1999/1257, 1999)

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu („International Criminal Tribunal for Rwanda“, dále ICTR) byl zřízen podle Rezoluce č. 955 schválené 8. listopadu 1994 za účelem soudního stíhání osob odpovědných za genocidu a osob, které páchaly násilí, které bylo v rozporu s mezinárodním humanitárním právem v období od 1. ledna do 31. prosince 1994. V paragrafu 2 této rezoluce je uvedeno, které činy soud bude považovat za genocidu. Jedná se o všechny činy, které byly spáchány za účelem zničit členy určité národnostní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny v jejím celku nebo části:

- zabití určité skupiny;
- způsobení vážné tělesné nebo duševní újmy členům této skupiny;

- úmyslné uplatňování podmínek, které povedou ke zničení této skupiny;
- promyšlené bránění členům této skupiny v reprodukci;
- násilné přemísťování dětí této skupiny do skupiny dominantní.

Jsou zde uvedeny i další činy, které jsou vyhodnoceny jako oprávněné být potrestány. Jedná se o činy otevřeného a veřejného podněcování ke genocidě, o pokus o genocidu nebo napomáhání při genocidě. Rovněž je tribunál oprávněn trestat zločiny proti lidskosti. Jedná se o činy jako je vražda, vyhlazování, zotročování, násilná deportace, násilné věznění, mučení, znásilňování, pronásledování nebo jiné nelidské činy proti členům určité skupiny. Činnost ICTR má být ukončena v roce 2012. V současné době je ukončeno 69 případů, 3 probíhají a jeden případ ještě nebyl zahájen s podezřelou osobou ve vyšetřovací vazbě. (Marek, 2010, s. 160-161, 171-174; S/RES/955, 1994; ICTR, 2012)

1.3 Rwanda a humanitární pomoc

V době před genocidou ve Rwandě probíhalo několik rozvojových projektů. Příliv humanitárních organizací započal v roce 1991, z důvodu občanské války a pak v roce 1993, kdy do země dorazily mírové jednotky OSN. Práce těchto organizací byla zaměřena zejména na pomoc vnitřně vysídleným osobám. Jejich činnost se orientovala na poskytování jídla, vody a hygienických pomůcek, přístřeší, domácích potřeb, zabezpečování zdravotní péče a vzdělávání. (UN DPKO, 2001)

Humanitární pomoc během samotné genocidy byla minimální. Důvodem tohoto byla reakce humanitárních, ale i rozvojových organizací na stáhnutí některých jednotek OSN, kdy se většina těchto organizací rozhodla z bezpečnostních důvodů v dubnu 1994 také stáhnout své pracovníky ze Rwandy. Jedinou výjimkou se stali pracovníci Mezinárodního výboru Červeného kříže (= „International Committee of the Red Cross“; dále ICRC), ke kterým se přidali někteří jednotlivci organizace Lékařů bez hranic (dále MSF), a malá průzkumná humanitární jednotka OSN složená ze zástupců Světového potravinového programu (= „World Food Programme“; dále WFP), Dětského fondu OSN (= „United Nations International Children’s Emergency Fund“; dále UNICEF), Úřadu Vysokého Komisaře OSN pro uprchlíky (= „United Nations High Commissioner for Refugees“; dále UNHCR), Světové zdravotnické organizace (= „World Health Organization“; dále WHO) a Rozvojového programu OSN (= „United

Nations Development Programme“; dále UNDP). (Rieff, 2003, s. 178-191; UN DPKO, 2001; Walker a Maxwell, 2009, s. 67-71)

K velkému návratu všech organizací došlo až v červenci a srpnu. Nicméně jejich prioritou a tedy i celosvětovou humanitární reakcí se stala odpověď na krizi, kterou způsobil ohromný odchod osob do okolních zemí. Oproti neaktivnosti v průběhu genocidy nyní mezinárodní společenství zareagovalo velmi rychle. Mnoho dárců a více než sto organizací zaměřilo svoji pozornost na vznikající tábory na východě Zairu a severozápadě Tanzanie. (Rieff, 2003, s. 178-191; Walker a Maxwell, 2009, s. 67-71)

Ve zprávě SG č. 924 z 3. srpna 1994 je uvedeno, že 3 miliony lidí je vnitřně vysídlených a více než 2 miliony uprchli do okolních zemí. Humanitární organizace dle této zprávy nyní stojí před čtyřmi výzvami: okamžitá odpověď na životní potřeby uprchlíků, příspěví k návratu uprchlíků do jejich domovů a to co nejdříve, obnova infrastruktury ve Rwandě a poslední výzvou bylo zajištění hladkého přechodu ve francouzskými vojsky vytvořené ochranné zóně pod správu humanitárních organizací poté, co tito vojáci odejdou. Mnohé organizace (okolo 100 včetně UNHCR) se chopily první výzvy a poskytovaly humanitární pomoc v Zairu a Tanzanii. Právě to, jak mnohé organizace nyní, potom co stáhly své pracovníky ze Rwandy ve chvíli, kdy propukla genocida, dokázaly odpovědět na vznikající krizi vyvolanou uprchlíky, je považována za jeden z mnoha kontrastů, které zapříčinilo selhání mezinárodního společenství. (S/1994/924, 1994)

Dalším kontrastem je reakce donorů. V průběhu genocidy prakticky žádný donor neměl zájem podporovat organizace, aby poskytovaly pomoc ve Rwandě. Toto se ovšem změnilo ve chvíli, kdy se v novinách začaly objevovat obrázky umírajících uprchlíků. Na toto dokázali zareagovat více než efektivně. Najednou se objevilo velké množství lidí, kteří nabízeli peníze, aby organizace mohly pomáhat těmto lidem. A organizace velmi efektivně vyslyšely tuto nabídku donorů, a jak již jsem zmínila, vyrazily na pomoc uprchlíkům s velkou finanční podporou. Paradoxem pak je, že organizace teď poskytovaly pomoc těm, kteří předtím násilně diskriminovali své soukmenovce. A právě tito uprchlí Hutuové, kteří předtím byli členy nějaké vládní vojenské skupiny, využívali pomoc poskytovanou humanitárními organizacemi, aby se jak zotavili, tak přeskupili a znovu vyzbrojili. Ve chvíli, kdy si humanitární pracovníci a členové OSN uvědomili, že jejich pomoc je využívána těmito lidmi, tak některé organizace stáhly své členy ze Zairu (jedná se především o MSF a International Rescue Committee). Avšak toto nemělo prakticky žádný efekt

na praktiky těchto milicí. K tomuto selhání vedl jednak idealistický pohled a nízká až žádná informovanost pracovníků humanitárních organizací o kontextu konfliktu, neschopnost OSN zajistit kontrolu v těchto uprchlických táborech a lhostejnost k síle FAR a jednotek Interhamwe v těchto táborech. Mezi hlavní následky této neschopnosti vyřešit nebo zasáhnout do této situace patří, že tábory byly využívány k přípravě vedení útoků do Rwandy, násilnému návratu uprchlíků v roce 1996 a přenesení konfliktu do občanské války v Zairu. (Rieff, 2003, s. 155-193; Terry, 2002, s. 155-215)

Největší množství uprchlíků se usídlilo v oblasti města Goma na území Zairu (viz Příloha č. 2). Právě tato koncentrace mnoha lidí na jednom místě bez adekvátního přístupu k základním životním potřebám jako je voda, jídlo a hygienické potřeby, způsobila nejen kompletní ekonomickou destrukci města, ale především vypuknutí epidemie cholery a následně i úplavice, které v krátké době (za čtyři týdny) způsobily smrt bezmála 50 000 uprchlíků. Což vyvolalo další problém. Tisíce všudypřítomných mrtvých těl, která nebyla pohřbena nebo spálena, představovalo nejen další zdravotní riziko, ale i nebezpečí znečištění vodních zdrojů v této oblasti. Humanitární pomoc, která byla poskytována tou dobou, byla především zaměřena na distribuci jídla, správu uprchlických táborů, poskytování zdravotní péče, dodávek vody a přístřeší. Zvláště ta efektivně sloužila exilové vládě a její armádě. V táborech se tato vláda usídlila jednak proto, že jim nabízely ochranu před soudním potrestáním, ale také protože jejich schopnost manipulovat s touto pomocí, jim pomáhala v nárůstu jejich politické a vojenské moci. Tato jejich moc nad tábory jim umožňovala zamezit návratu uprchlíků do Rwandy a zároveň vedení trvalé nenávistné a genocidní kampaně, působilo na tyto lidi bezmála dva roky a výrazně zkomplikovalo jejich návrat zpět. Situace byla také komplikovaná tím, že jednotky RPF, které mezitím postoupily až k hranicím s Ugandou, mnohdy útočily a zabíjely tyto uprchlé Hutuy. Nicméně ne pouze jednotky RPF, ale také jednotky ex-FAR a milicí pocházejících ze Zairu útočily na tyto tábory a zabíjely. (Terry, 2002, s. 155-215; UN DPKO, 2001; Walker a Maxwell, 2009, s. 67-71)

Ve zprávě č. 565 z 13. května 1994 SG zmiňuje množství dosud vysídlených osob a uprchlíků (250 000 vysídlených osob na severu, 65 000 na východě a 1 200 000 na jihu a jihovýchodě země – viz Příloha č. 3). S tímto souvisí oznámení, že je velmi složité poskytovat humanitární pomoc v současné situaci a proto mnozí občané nemají přístup k pomoci. “Department of Humanitarian Affairs of the Secretariat“ vytvořilo krizovou kancelář pro Rwandu (= „the United Nations Rwanda Emergency Office“,

UNREO), která má spolupracovat s UNDP, UNICEF, UNHCR, WFP, WHO a Organizací pro výživu a zemědělství (= „Food and Agriculture organization“; dále FAO). Kancelář byla dočasně umístěna v Nairobi, odkud koordinovala humanitární pomoc ve Rwandě. Zpráva dále popisuje, jaký typ humanitární pomoci byl poskytován v dané době. UNICEF poskytuje v Kigali lékařskou péči a zásoby jídla. WFP byl schopný doručit více než 500 tun jídla do severních oblastí a 840 tun do jižních oblastí. V květnu 1994 byly ve Rwandě přítomny kromě OSN již 3 nevládní organizace: ICRC, MSF a Médecins du Monde. MSF působila na severu, Médecins du Monde na jihu. ICRC byla přítomna celou dobu bez přerušení soustředující se na poskytování lékařské péče a dodávala jídlo do Kigali a na jih a sever země. UNAMIR pomáhal s doručením jídla a dalších dodávek v oblasti hlavního města a poskytoval ochranu humanitárním pracovníkům. UNHCR reagovala na potřebu vzniklou s přílivem uprchlíků v okolních státech. Humanitární organizace OSN se po konzultaci s vedením mise UNAMIR a ICRC dohodly na principech, dle kterých by měla být poskytována humanitární pomoc. Jedná se o:

- zvýšení bezpečnosti všech humanitárních pracovníků, příjemců pomoci a materiálu;
 - sjednocení identifikace humanitárních organizací;
 - jasné označení účastníků dialogu z řad humanitárních organizací;
 - souhlas čelních představitelů země s pobytem humanitárních organizací;
 - poskytování pomoci na základě potřeby bez přihlídnutí na rasu, etnickou příslušnost, náboženství nebo politické názory příjemce.
- (S/1994/565, 1994)

1.3.1 Role médií

Ve rwandském konfliktu sehrály velmi významnou roli hromadné sdělovací prostředky, ať již v tištěné nebo rozhlasové formě. Pro znázornění jejich významu si je rozdělím na místní a světová.

Místní média byla zejména využívána k propagandě vládní politiky nesnášenlivosti vůči Tutsiům. Nejvýznamnějším spolupachatelem genocidy se stalo vysílání rozhlasové stanice „Radio Télévision Libre des Mille Collines“ (dále RTLM), které vyzývalo své posluchače k etnické nesnášenlivosti vůči Tutsiům. Dokonce Tutsie označovalo za zrádné inyenzi = šváby, kteří by měli zaplnit dosud jen z poloviny naplněné hroby. Zároveň však byl vyvoláván strach v hutuských posluchačích, když jim

bylo říkáno, že Tutsiové připravují vojenský puč a chtějí všechny Hutuy zabít. Což nejen posilovalo strach v obyčejných lidech, sousedech Tutsiů, ale i nenávist proti nim. Podle tohoto vysílání byla povolena pouze rasově čistá manželství a cílem mělo být pouze pokrevně čisté společenství Hutuů. (Allen a Seaton, 1999, s. 268-285; Marek, 2010, s. 146; Paris, 2004, s. 72-73)

Nicméně i v době po genocidě a to především v uprchlických táborech byla média využívána k politickému účelu a k dalšímu šíření nenávisti a myšlenky nadvlády Hutuů. Mnozí členové exilové vlády dávali rozhovory místním novinám, ve kterých mimo jiné obviňovali Tutsie z genocidy. Krom toho ještě stále využívali vysílání rádia RTL a Radia Rwanda (= „Radio Rwanda“) a v táborech začaly vycházet noviny a jiné dokumenty, které sdělovaly podbarvené informace ostatním uprchlíkům. (Terry, 2002, s. 155-215)

Druhý význam mají světová média, která pravděpodobně sehrála důležitou roli v reakci světového společenství. V době před dubnem 1994 se o Rwandu zajímalo pouze pár významných především západních novin. Zájem byl zejména o civilní válku, kterou vedli Tutsiové z Ugandy a přítomnost francouzských a mezinárodních jednotek OSN. Nicméně Rwanda jako taková nebyla prioritní země zájmu veřejnosti a proto ani média neupozorňovala na situaci, která zde probíhala do hloubky. Ve chvíli, kdy genocida propukla, tak všichni novináři přítomní v zemi odjeli. Výjimku představuje novinář BBC, který byl k setrvání přesvědčen R. Dallairem. Ironií je, že několik týdnů po propuknutí genocidy se o vzniklé situaci prakticky vůbec v médiích nemluvalo. Až za nějakou dobu se sporadicky začaly objevovat zprávy o tom, že se ve Rwandě něco děje. R. Dallaire, který se snažil o strhnutí zájmu ke Rwandě, začal pravidelně vystupovat telefonicky v jednom kanadském rádiu, kde sděloval, jak zde situace vypadá. I přesto se mu nepodařilo tento zájem vyvolat. (Allen a Seaton, 1999, s. 268-285; Marek 2010, s. 143-174; Rieff, 2003, s. 155-193)

Jako velmi zajímavé téma, které je třeba ukázat, vyhodnotila západní média uprchlickou vlnu do sousedních států. Obrázek, který prezentovala, vypadal asi nějak takto: v uprchlických táborech v Zairu, kde se začala šířit cholera, na tuto epidemii umíraly malé děti a právě proto novináři tyto bezbranné, hladovějící a umírající děti fotili a plnili jimi přední stránky novin a zpráv. Samozřejmě to vyvolalo obrovskou vlnu potřeby reagovat. Předkládaný obrázek zafungoval stoprocentně a vyvolal výše zmíněnou reakci světového společenství. Nicméně nikde se již nezmiňovalo, že před několika málo dny ve Rwandě probíhala genocida trvající tři měsíce. Na rozdíl

od genocidy, která nebyla zaznamenána, se současná situace v táborech zaznamenávala velmi významně. Výsledkem toho bylo, že v té době okolní svět úplně zapomněl na tři měsíce probíhající vyvražďování ve Rwandě. A poznamenalo to i celkový obrázek západního světa o Rwandském konfliktu až do dnešních dnů. (Allen a Seaton, 1999, s. 268-285; Marek 2010, s. 143-174; Rieff, 2003, s. 155-193)

2 Mírové mise OSN

Mírové mise nás provázejí již od roku 1948. Nicméně za první klasickou misi i s nasazením vojenských jednotek je pokládána až mise vyslaná roku 1956, kdy byly vyslány jednotky do Suezského průplavu, aby monitorovaly dodržování mírových dohod mezi válčícími stranami. A právě zde poprvé pracovníci mise nosili modré barety a přilby a používali bílé vozy s označením UN. Toto označení se pak stalo typickým pro mírové mise schválené OSN a používá se dodnes. Ačkoli funkční rámec nebo pravidla pro vysílání misí nikdy nebyla oficiálně uzákoněna, již po první misi byly vymezeny určité nepsané zásady pro vyslání a fungování mise, které víceméně obecně platí do současnosti. Dle Marka (2010, s. 16) můžeme tyto zásady shrnout do sedmi bodů:

- mírové mise fungují pod velením a kontrolou Generálního tajemníka OSN;
 - reprezentují spíše morální autoritu než sílu zbraní;
 - reflektují univerzalitu OSN ve svém složení;
 - jejich vyslání předchází souhlas stran konfliktu;
 - z tohoto důvodu jsou neutrální a fungují bez předsudků vůči právům a aspiracím jakékoliv ze stran konfliktu;
 - riskují co nejméně a snaží se o minimální ztráty;
 - nepoužívají ani nehrozí použitím síly s výjimkou případů vlastní sebeobrany.
- (Marek, 2010, s. 16-20; A/RES/57/129, 2003)

V celé historii mírových misí se vyvinuly tři hlavní principy, dle kterých mají pracovníci mise provádět své úkony na místě. Jedná se o souhlas bojujících stran, nestrannost a nepoužívání síly s výjimkou sebeochrany a obhajoby mandátu. Přítomnost mírové mise v zemi i její mandát musí být odsouhlasen všemi hlavními stranami konfliktu. Mezi další principy nebo faktory, které usnadňují úspěch mise, patří legitimita, která je dána odsouhlasením Radou; důvěryhodnost, ve smyslu, že místní komunita a mezinárodní společenství věří ve schopnost mise dosáhnout svého mandátu; a podpora národního a místního bohatství. (Marek, 2010, s. 15-20; Mírové mise OSN, 2009; UN DPKO, 2008)

Od roku 1948 ušly mírové mise dlouhou cestu, která vedla k jejich přeměně z tradičních na vícedimenzionální. Tradiční mise měly pomáhat řešit konfliktní situace a vytvářet podmínky pro mírové jednání. Toto poslání jim bylo uděleno Radou

a v podstatě se jednalo o vojenskou akci, která měla také oprávnění pozorovat, monitorovat a kontrolovat dohodnuté příměří nebo jednat jako politický prostředník. (Mírové mise OSN, 2009; UN DPKO, 2008)

UNAMIR jako i jiné mírové operace uskutečněné po Studené válce představují vícedimenzionální mise neboli mírové mise druhé generace. Typickým znakem těchto misí je to, že stejně jako ve Rwandě, jsou nasazeny zpravidla do násilných konfliktů probíhajících uvnitř jedné země. Mise se mohou účastnit vojenské jednotky, policisti i civilisti najednou s cílem podporovat implementaci mírové smlouvy. Hlavní funkcí těchto misí je:

- vytvoření bezpečného a stabilního prostředí;
- usnadnění procesu dialogu na politické úrovni a podporu státu v procesu ustanovení zákonných a efektivních vládních organizací;
- zajištění struktur, které pomohou OSN i jiným vykonávat jejich aktivity v zemi. (Mírové mise OSN, 2009; UN DPKO, 2008)

2.1 Úkol novodobých mírových operací

Funkce mírových operací můžeme rozdělit do tří složek:

- vojenské funkce,
- politické funkce a
- humanitární funkce.

Vojenské funkce tvoří rozsáhlé množství činností. Především se jedná o monitoring mírových dohod a nárazníkových zón, odzbrojování znepřátelených skupin prostřednictvím tzv. programů DDR, dohled nad rozmístěním místních sil, prevenci infiltrace a propuknutí občanské války, kontrolu dodržování bezpečnostních dohod a regionálního rozdělení, odstraňování min nebo výcvik a reorganizaci místních jednotek. (Marek, 2010, s. 221)

Politické funkce spočívají v udržování pořádku a dodržování zákonů, podpoře při obnově vlády, vyjednávání s vládnoucími elitami, dočasném zastávání místní správy, přispívání k udržení nezávislosti, organizování voleb, zajištění bezpečnosti, která je nutná pro obnovení místní ekonomiky, managementu a v procesu rozhodování místních sporů, budování důvěry a ve výcviku místní policie. (Marek, 2010, s. 221)

Humanitární funkcí je poskytování ochrany humanitárním konvojmům a humanitárním pracovníkům, zajištění humanitární pomoci, napomáhání s repatriací

uprchlíků a jejich monitoring, logistická podpora humanitárních programů včetně poskytování možnosti dopravy a zajištění zdravotní péče, kontrola dodržování dohod o ochraně lidských práv. V neposlední řadě humanitární funkce zahrnuje i zřízení bezpečnostních zón, ve kterých budou pracovníci mise poskytovat podporu a ochranu místním obyvatelům. (Marek, 2010, s. 221)

2.2 Autorizace a typy misí

Každá mise je ustanovena v souladu s Chartou OSN, která byla podepsána 25. června 1945 v San Francisku. Jak je psáno v preambuli Charty důvodem založení OSN, mimo jiného, bylo i „uchránit budoucí pokolení metly války“. Jedním ze zakladatelských cílů je též vytvoření mezinárodního míru a bezpečí. A právě na základě tohoto cíle může Rada ve chvíli, kdy je to potřeba, přijmout řadu opatření, mezi které patří i ustanovení mírové mise. Právní podklad mírových misí je obsažen v šesté, sedmé a osmé kapitole Charty. Kapitola VI se zabývá „pokojným řešením sporů“; kapitola VII „akcemi při ohrožení míru, porušením míru a činech útočných“ a kapitola VIII „oblastními dohodami“. Jak jsem uvedla v první kapitole, v případě Rwandy se jednalo o oprávnění nejdříve dle kapitoly VI a poté dle kapitoly VII. I přestože dle kapitoly VII Rada zpravidla opravňuje misi v případech, kdy se jedná o nestálý konflikt, ve kterém stát není schopný zajistit bezpečí a veřejný pořádek, tak ve Rwandě trvalo téměř tři měsíce, než Rada oprávnila misi dle této kapitoly. Nejvíce misí je autorizována dle kapitoly VI stejně, jako byla i mise UNAMIR na svém začátku a konci. V neposlední řadě musí mít každá mise svůj mandát, který ji autorizuje a dává ji pravomoci. (Charta OSN; UN DPKO, 2008)

UNAMIR v různých etapách svého fungování reprezentovala všechny z pěti typů mírových aktivit. Nejdříve se jednalo o peacemaking, tzv. snahou o udržení míru. Obecně tento typ zahrnuje opatření, která se uplatňují v době, kdy konflikt již probíhá. Obvykle jsou spojená s užitím diplomatických jednání s cílem přivést znesvářené strany k mírovému jednání. Příkladem je snaha o uzavření a následné úspěšné podepsání Mírové dohody z Arushe, druhým příkladem je pak vyjednávání R. Dallairea s vedením FAR a RPF během konfliktu. Mírové jednání v Arushe a vyslání mise UNOMUR lze považovat za případ prevence konfliktu. Prevence konfliktu, jako další z typů mírových aktivit, zahrnuje užití strukturálních a diplomatických opatření, které mají

za cíl, udržet napětí nebo spor před vystupňováním do násilného. (UN DPKO, 2008, s. 17)

Peacekeeping neboli udržování míru představuje takový typ aktivit, jejichž cílem je zachovat mír ve chvíli, kdy boje byly zastaveny. Příslušníci této mise rovněž asistují při provádění mírové dohody, které docílili peacemakeři. Za peacekeepingovou aktivitu považují vyslání mise UNAMIR do Rwandy v roce 1993. (UN DPKO, 2008, s. 18)

Dalším typem mise je tzv. peace enforcement (prosazování/vymáhání míru). Tento typ jako jediný musí být autorizován podle kapitoly VII a tedy musí být schválen i Radou. Z tohoto důvodu může využívat celou řadu nátlakových prostředků, mezi které patří i vojenské akce. Jasnou ukázkou je oprávnění francouzských vojsk odjet do Rwandy a to protože Rada usoudila, že ve Rwandě se vyskytují případy hrozby proti míru, narušení veřejného pořádku a činy agrese. (UN DPKO, 2008, s. 18)

Jako posledním typem je peacebuilding neboli budování míru. S tímto typem se setkáváme hlavně po skončení konfliktu v podobě zřízení Mezinárodního tribunálu pro Rwandu a jiných aktivit, jejichž cílem bylo položit základy pro budování udržitelného míru a vývoje. Peacebuilding představuje dlouhotrvající proces, který má vytvořit nezbytné podmínky pro dlouhodobý mír prostřednictvím zvýšení schopnosti státu ve všech jeho sektorech. (UN DPKO, 2008, s. 18)

2.3 Řízení misí

Mírové operace dlouhá léta neměly své ústřední vojenské velitelství, což znamenalo, že je řídil SG, který měl k dispozici svého vojenského poradce – generála z armády některého členského státu – a maximálně šest úředníků tzv. „Office of Special Political Affairs“. Až v roce 1992 SG (v té době Butrus Butrus-Ghálí) ustavil DPKO jako vrcholný orgán pro plánování, přípravu a řízení misí. V čele stojí náměstek SG pro mírové operace („Under-Secretary-General for Peacekeeping operations“), který ke své činnosti využívá svého zástupce a vojenského poradce hodnosti generála, který má na starosti fungování podřízených vojenských jednotek tohoto oddělení. (Marek, 2010, s. 15-20, 229-230; Mírové mise OSN, 2009; UN DPKO, 2008)

DPKO, patřící pod Sekretariát OSN, je odpovědné za zajišťování mírových misí prostřednictvím politického vedení a strategických pokynů. Oddělení, které se zabývá podporou v poli, je tzv. „Department of Field Support“ a má na starosti zajistit pro misi logistickou a administrativní podporu. Za účelem posílení jednoty ve velení na úrovni

velitelství (= „headquarters“) náměstek SG pro podporu v poli podává zprávy ve všech mírových věcech námětku SG pro mírové operace. „Integrated Operational Teams“, zřizované DPKOem a řízené „Office of Operations“, spojují oficiální strukturu, politickou, vojenskou a policejní podporu mise a jiné osoby a specialisty, kteří vytvářejí tým mise a dále poskytují politické rady a vedení pro vrchního zaměstnance DPKO a zaměstnance „Department of Field Support“. (UN DPKO, 2008)

V praxi šéf mise (= „Head of Mission“) uplatňuje jemu dané operační pravomoci nad všemi aktivitami mise (jak vojenskými, policejními tak i civilními). Pokud je v misi přítomná vojenská složka, jež se skládá z jednotek jednotlivých členských států, tak tito lidé podléhají velení vojenského velitele OSN nebo šéfovi vojenské složky mise, nikoli pod vedení OSN přímo. Jejich vysílající stát však souhlasil s tím, že budou pracovat pod operační kontrolou OSN. To také znamená, že velitelé kontingentu a jejich mužstvo se zodpovídají vojenskému veliteli OSN a neměli by jednat dle národních pokynů, zejména pokud by se jednalo o činy, které by negativně mohly ovlivnit implementaci mandátu a byly by v rozporu s politikou OSN. Členské státy mají ovšem možnost stáhnout své vojsko z mise na doporučení velitelství OSN. V probíhající misi šéf mise představuje tu osobu, které zasílá hlášení SG prostřednictvím náměstka SG pro mírové mise. Šéf mise je pověřený dávat pokyny příslušníkům mise a organizovat zapojení mise do politického procesu v zemi. Šéf mise a jeho zástupce tvoří jednu část vedoucího týmu mise (= „Mission Leadership Team“). Členové „Mission Leadership Team“ se skládají z jednotlivých vedoucích jednotlivých složek mise. „Mission Leadership Team“ je zodpovědný za kontrolu aktivit, na kterých pracovníci mise pracují. Mise musí spolupracovat se speciálním zástupcem SG a zástupcem speciálního představitele SG/stálým koordinátorem/koordinátorem humanitární pomoci (= „Deputy Special Representative of the Secretary-General/Resident Coordinator/Humanitarian Coordinator“) pokud jsou přítomni v zemi mise. Speciální zástupce SG představuje nejdéle působícího představitele OSN v zemi a má veškerou pravomoc nad všemi aktivitami OSN. Zároveň je též zodpovědný za zajištění, že všechny složky mise spolu spolupracují a zastávají stejný postoj. Zástupce speciálního představitele SG/stálý koordinátor/koordinátor humanitární pomoci se stará o to, aby došlo ke sladění jak poskytování humanitární pomoci, tak následné rozvojové pomoci a jeho úkolem je rovněž udržovat vztah s vládou a jinými účastníky, dárce a se všemi humanitárními a rozvojovými organizacemi, které jsou přítomny nebo mají zájem být přítomny v zemi. (UN DPKO, 2008)

2.4 Cyklus mise

Mírovou misi můžeme rozdělit do tří částí: začátek mise, implementace mandátu a proces proměny – předání, stáhnutí nebo odstranění mise. Proto, aby mohlo dojít ke stáhnutí nebo odvolání mise je potřeba souhlasu Rady. Valné shromáždění se snaží prosadit, aby mírová mise první generace byla odeslána do 30 dnů do země od doby, kdy Rada oprávní misi určitým mandátem a mírové mise druhé generace do 90 dnů. (UN DPKO, 2008)

Doba, která se nazývá jako začátek mise, slouží k tomu, aby se v zemi konfliktu uskutečnily všechny potřebné procesy a též se vytvořily všechny struktury a služby, které napomohou nejen fungování mise, ale také vytvoří prostředí pro začátek implementace mandátu. Vyslání mise však ještě předchází vyslání malé skupiny vojenského štábu do země, aby logisticky prozkoumala místo vzniku nové mise. Mezitím se zaměstnanci a kontingenty vznikající mise připravují na nasazení a seznamují se se všemi aspekty nové mise. Těchto několik málo týdnů vedoucí mise rovněž využívají pro podporu a stálé prosazování toho, aby znesvářené strany jednaly o mírovém procesu. (Mírové mise OSN, 2009; UN DPKO, 2008)

Proto, aby se mírová mise mohla uskutečnit, je zapotřebí souhlas Rady (pro sestavení mise musí být pro 9 z 15 členů a žádný ze stálých členů nesmí být proti) a souhlas účastníků konfliktu – nejčastěji se jedná o souhlas vlády země. Rada dále schvaluje pro misi její mandát, teritoriální a časovou působnost a rozpočet na jeden rok. Mandát je nejvýznamnější částí pro misi a to z toho důvodu, že charakterizuje misi a její úkoly. V mírové misi můžeme rozlišovat tři úrovně vedení:

- všeobecné politické řízení, které je uskutečňováno Radou;
- výkonné řízení a kontrola, které vykonává SG;
- pověřené velení vykonávání mise:
 - speciální zástupce SG; popřípadě v misích, kde tato funkce není zřízena, je to:
 - velitel mírové mise („Force Commander“); nebo
 - vedoucí vojenský pozorovatel („Chief Military Observer“).

V článku 43 Charty je stanoveno, že státy se zavazují dát k dispozici svoje vojenské jednotky s tím, že v praxi je toto uskutečňováno na základě dobrovolnosti, ale vždy je ustanoveno 19 členských států, které mají k dispozici jednotky, které jsou schopny

okamžitě povolat. Náklady mise jsou hrazeny ze speciálního rozpočtu, do kterého přispívají všechny členské země. Země, které se rozhodnou vyslat své vojáky do mírové mise, obdrží z tohoto rozpočtu kompenzaci dle předem stanovených podmínek. V současné době se na mírových misích nejvíce podílí vojenské jednotky z Asie a Afriky, což s sebou ovšem také nese nižší kvalitu vybavení a výcviku. (Charta OSN; Mírové mise OSN, 2009; UN DPKO, 2008)

3 Zhodnocení mírových misí

Nyní se pokusím posoudit, v jakých oblastech mírové mise zásadně pochybily a na příkladech misí, které probíhaly až po Rwandě, zhodnotím, zda došlo k nějaké změně při poskytování mírových misí.

Za zásadní pochybení považuji politickou neochotu států, neschopnost rychlého přizpůsobení mandátu mise situaci v zemi, nezájem a jednání bývalých koloniálních mocností, slabé vybavení mise a nemožnost naplnit mandát. Avšak pro celou situaci bylo významné i to, že v mnohých jiných státech v této době probíhaly konflikty, které strhávaly větší politický zájem. Především se jedná o konflikt v zemích bývalé Jugoslávie, Somálsku a na Haiti. Podstatnou roli též sehrála událost, která se odehrála v roce 1993 v Mogadishu v Somálsku. Při operaci amerických jednotek, které přijely podpořit probíhající mírovou misi OSN, bylo v hlavním městě zabito osmáct amerických výsadkářů. Toto vedlo k rychlému a unáhlenému rozhodnutí americké vlády stáhnout veškeré své vojáky ze Somálska. A ve svém konečném důsledku se tento incident podepsal i na politické neochotě USA vyslat jakékoliv jednotky do nebo se zapojit ve Rwandě. (Doyle a Sambanis, 2006, s. 284; UN DPKO, 2001)

Mise UNAMIR jednoznačně selhala z politické perspektivy. Neschopnost a neochota reagovat na zprávy, které R. Dallaire odesílal o hrozícím vyvraždování, byla způsobena i tím, že speciální zástupce SG J-R. Booh Booh podporoval vládu prezidenta Habyarimana. Když přišlo na zásadní rozhodnutí, jak zareagovat po zabití belgických vojáků, tak si ze tří možností (posílit misi, omezit misi nebo ji kompletně stáhnout) Rada vybrala její omezení, avšak ozývaly se hlasy pro její úplné stažení. Na druhé straně zde máme misi pojmenovanou Operace OSN v Středoafričské republice (= „United Nations Mission in the Central African Republic“; dále MINURCA), která do značné míry představuje preventivní nasazení jednotek OSN. Rychlé nasazení mise, poskytlo dostatečné zázemí pro zajištění stability v období závažných otřesů. Zde můžeme vidět posun od rwandské genocidy, nejenom proto, že OSN dokázala velmi rychle zareagovat na vznikající krizi v zemi, ale také že vyslala preventivní misi, která dokázala zamezit eskalování nepokojů do vážnějšího konfliktu, i přestože ani ne dva roky po skončení mise došlo k pokusu o další vojenský převrat v zemi. (Doyle a Sambanis, 2006, s. 281-302; Fakta a čísla OSN, 2005, s. 297; Marek, 2010, s. 143-174; MINURCA, 2001; Rieff, 2003, 155-193; S/RES/1159, 1998; Vraný, 2002, s. 12-15)

Dalším politickým pochybením v případě Rwandy byla neochota států zareagovat na rezoluci o navýšení vojáků ve Rwandě. A proto mise ještě v červnu čítala pouhých 503 vojáků. Samotné jednání Kofiho Annana je z mnohých stran napadáno jako nepochopitelné. Myslím si, že kdyby OSN zareagovala na tyto zprávy a umožnila posílení mandátu, čímž tedy oprávnila jednotky jednat, genocidě by se dalo zabránit. Avšak UNAMIR není jediným představitelem mírové mise, jejíž mandát více svazoval pracovníky, než jim pomáhal situaci vyřešit. S příklady takových misí se setkáváme v celé historii mírových misí. Například se jedná o první pozorovatelskou misi OSN v Libérii (= „UNOMIL“) v roce 1996, Ochrané síly OSN v Bývalé Jugoslávii (= „UNPROFOR“) nebo Pozorovatelskou misi OSN v Sierra Leone (= „UNOMSIL“), která vznikla v roce 1998 a v roce 1999 byla vystřídána misí nazývanou Operace OSN v Sierra Leone (= „United Nations Mission in Sierra Leone“; dále UNAMSIL). Mnoho příkladů misí lze nalézt i v případě, kdy neschopnost velitelství OSN rychle reagovat na měnící se situaci v zemi a posílit nebo změnit mandát mise, která v této konfliktní zemi působí, neumožnilo jednotkám zasáhnout a situaci stabilizovat, popřípadě jejich zásah proběhl až s velkým zpožděním. Představiteli jsou všechny výše zmíněné mise. Ale na druhou stranu zde máme i mise, kde se mezinárodní společenství poučilo a dokázalo stanovit mandát, který vhodně oprávnil příslušníky mise k jednání. Týká se to především Operace OSN v Somálsko II (= UNOSOM II) nebo Kontrolní mise OSN v Angole III (= UNAVEM III). Velitelství OSN se v obou případech poučilo z přešlých misí, které probíhaly v těchto zemích, a proto je autorizovaly mandátem, se kterým byli pracovníci mise schopni stabilizovat situaci v zemi. (Adebajo a Landsberg, 2000, s. 170; Doyle a Sambanis, 2006, s. 281-302; Fakta a čísla OSN, 2005, s. 74; Gedlu, 2002, s. 37; Marek, 2010; Rieff, 2003, s. 155-193)

Je zvláštní, že i přestože mandátem mise bylo vytvořit demilitarizovanou zónu v oblasti Kigali, tak jí bylo zakázáno odebrat zbraně, které prokazatelně milice a vládní jednotky shromažďovaly v této oblasti. Úplný opak představují programy DDR, které byly uskutečněny příslušníky mírové mise v Sierra Leone. Tyto programy představovaly dosud největší akci tohoto typu v zemi, kde probíhal konflikt, misí OSN v souladu s jejím mandátem. V Sierra Leone postupně začalo působit celkem šest DDR campů. Velmi úspěšným dnem se stal 31. březen, kdy příslušníci mise odzbrojili v severní části Sierra Leone 240 bojovníků. Tato událost vyvolala zděšení v řadách rebelských vojsk, jež se rozhodly zaujmout ofenzivní postoj proti jednotkám OSN, protože se domnívaly, že kdyby tento mírový proces nerušeně pokračoval, znamenal by

jejich konec. Nicméně když bylo v únoru 2004 oficiálně ukončeno odzbrojování, konečný součet ukazoval, že bylo odzbrojeno 75 490 bojovníků a nejen proto jsou tyto programy považovány za jedny z nejúspěšnějších vůbec. (Doyle a Sambanis, 2006, s. 281-302; Marek, 2010, s. 143-174 a 250-278; Rieff, 2003, s. 155-193)

Samotné jednání států, které měly nějaký vztah k Rwandě – Belgie, Francie – je kontroverzní. Belgie, která sice nejdříve vyslala své vojáky pod UNAMIREm a poté je po incidentu, který se stal jejím vojákům, stáhla, již více nechtěla vyslat nějaké jednotky zpět, a proto se nezapojila ani do naplnění Rezoluce č. 918. Kontroverzní roli Francie jsem již popisovala výše. Je až zarážející, jak se celkově mezinárodní společenství postavilo k této genocidě. Protikladem je občanská válka v Sierra Leone. Sierra Leone se stala jednou z britských kolonií v roce 1972 a nezávislost podobně jako Rwanda získala v roce 1961. Nicméně politická nestabilita a násilné převraty vyústily v občanskou válku, která započala v roce 1991. Již na počátku konfliktu zde pracovaly jednotky ECOMOGu (= „Economic Community of West African States Monitoring Group“), které se nejen podílely na stabilizaci situace, ale také významně přispěly k nakonec úspěšné misi UNAMSIL. Rovněž ve chvíli, kdy obě znesvářené strany (rebelové a vláda) byly donuceny k jednání, se na rozdíl od Rwandy, setkáváme s velkým úsilím mezinárodního společenství, aby obě strany uzavřely mírovou dohodu. Nakonec, a to především díky přítomnosti a tlaku mezinárodního společenství (OSN, USA, Organizace africké jednoty a Velké Británie), byla podepsána dohoda z Lomé. Avšak ani tato dohoda nebyla dodržena a ve chvíli, kdy se situace začala výrazně zhoršovat, tak SG (v té době Kofi Annan) spolu se zástupci Francie a USA naznačili zástupci Velké Británie, že situace v Sierře Leone je natolik špatná, že Velká Británie, jako bývalá koloniální mocnost, by měla zakročit a zabezpečit situaci v zemi. Spolehnoutí se na mezinárodní společenství již prý dle nich nebylo více možné. Očekávali, že se britská vláda zachová tak, aby rychle vyřešila rostoucí krizi. Sierra Leone se od té chvíle stalo v očích OSN a mezinárodního společenství britským problémem. Ovšem sama Velká Británie měla na ukončení občanské války v Sierře Leone též zájem, protože již investovala značné prostředky pro vyřešení situace a na podporu mise UNAMSIL a proto vyslala jednotky svých výsadkářů, aby pomohly jednotkám západoafrické intervenční síly ECOMOGu stabilizovat situaci. Zde lze sledovat mnoho rozdílů. Nejen zájem bývalé koloniální mocnosti, ale i zapojení jiných zemí Afriky a nátlak OSN představují rozpor proti nedostatku zájmu na vyřešení situace ve Rwandě. Myslím si, že významné pro Sierra Leone bylo i aktivní politické

zapojení USA, která chtěla společně s Velkou Británií vyřešit problém nelegálního obchodu s diamanty, které plynuly ze Sierra Leone na mezinárodní trh. Jak již jsem uvedla, zapojení USA ve Rwandě bylo minimální ať již na politické nebo vojenské úrovni, a zřejmě i tato skutečnost vedla k nedostatečné vůli zastavit hrozící genocidu. (Ayissi a Poulton, 2006, s. 1-26; Dorman, 2009, s. 33-124; Doyle a Sambanis, 2006, s. 281-302; Marek, 2010, s. 143-174 a 250 - 278; Miller, Landouceur a Dugal, 2006, s. 5-14; Rieff, 2003, s. 155-193; UNAMSIL, 2005)

Jiným příkladem zapojení bývalé koloniální země je Středoafriická republika, v níž v roce 1996 probíhaly nepokoje. Francie, jako bývalá koloniální mocnost, nejdříve finančně, materiálně i vojensky podporovala uzavření dohody z Bangui a následnou stabilizaci situace, ale nakonec se rozhodla stáhnout své vojáky z Mise monitorující naplnění Banguijské dohody (dále MISAB), což znamenalo fatální ovlivnění funkce této mise. Proto se SG (Kofi Annan) rozhodl vyslat požadavek Radě na vytvoření mírové mise. Rada se rozhodla v březnu 1998 vyslat misi autorizovanou dle kapitoly VII. Mise ve spolupráci s MISABem měla přispět k zajištění bezpečnosti a svobody pohybu personálu. Zde vidíme taky zásadní rozdíl ve srovnání s Rwandou. Brzké zapojení Francie a zájem OSN a sousedících afrických zemí dokázal přivést zemi k úspěšným volbám a zklidnění napětí a proto je možno na tuto misi nahlížet jako na úspěšnou. (Doyle a Sambanis, 2006, s. 281-302; Homola, 1997, s. 23; Marek, 2010, s. 143-174; McFarlane a Malan, 1998; MINURCA, 2001; Rieff, 2003, s. 155-193; Řehák, 2006; S/RES/1159, 1998)

Mise UNAMIR byla též celkově špatně vybavená. Ať již z pohledu málo či špatně vycvičených vojáků, tak i její materiální vybavení bylo nevyhovující. Nedostatek zbraní, vozidel, benzínu a jídla pro vojáky reprezentujících tuto misi odráží postoj nezájmu mezinárodního společenství. Kontrast po stránce materiální a personální představuje mise MINURCA. Nasazení 1350 vojáků a výborné materiální vybavení mise ve Středoafriické republice, je vzhledem k intenzitě a povaze konfliktu v této zemi až ironické vůči rwandské genocidě. Svým způsobem R. Dallaire a další vedení mise neuposlechli rozkaz k dalšímu stažení jednotek ze Rwandy a tím udrželi fungování oslabené mise. Oni byli ti, kteří přesvědčili zbývajících 270 mužů, aby neodjížděli a zůstali a chránili občany Rwandy. Mnozí z těchto mužů trpí do dnešních dnů posttraumatickým stresovým syndromem a na základě toho, co zažili a dokumentovali ve Rwandě uprostřed probíhající genocidy, ztratili smysl života. I sám R. Dallaire se dvakrát pokusil o sebevraždu, ale nakonec našel sílu žít a napsal knihu, kde popisuje

svoje působení ve Rwandě. Na hlavu těchto zbylých vojáků se po skončení genocidy snesla vlna kritiky, že nebyli schopni genocidu zastavit. Nemyslím si, že svět by měl obviňovat ty, kteří ve Rwandě zůstali. Této špatně vybavené misi se však podařilo bezprostředně zachránit 30 000 životů. Myslím si, že mise jako taková neselhala, ale jak uvádí i R. Dallaire, pro Rwandu bylo zásadní to, že zde byl nedostatek vůle. (Adebajo a Landsberg, 2000, s. 182-183; Doyle a Sambanis, 2006, s. 281-302; Marek, 2010, s. 143-174; MINURCA, nedatováno; Rieff, 2003, 155-193)

4 Humanitární pomoc

Humanitární pomoc je poskytována v různých podobách již odnepaměti. Postupně se systém pomoci vyvinul z akcí jednotlivců a států na více organizované aktivity a strategie v globálním měřítku. Původním konceptem humanitární pomoci však bylo, že pomoc bratrům a sestrám, ve chvíli, kdy je jejich život ohrožen, je vrozený projev přeživších všeho druhu. Tedy historicky bylo poskytování humanitární pomoci něco jako přirozená povinnost. (Walker a Maxwell, 2009, s. 13-24)

Za zakladatele moderní představy a konceptu humanitární pomoci je obvykle považován Jean Henri Dunant, švýcarský obchodník. Z jeho činnosti se vyvinuly principy ICRC: nestrannost, nezávislost a neutralita humanitární pomoci a byly uzákoněny pravidla chování v ozbrojeném konfliktu – Mezinárodní humanitární právo (viz níže). Když byl H. Dunant v roce 1859 na služební cestě v severní Itálii, stal se svědkem události, která se odehrála ve městě Solferino. Bitva, která předtím probíhala mezi francouzskými a rakouskými vojsky, po sobě zanechala téměř 40 000 zraněných a mrtvých vojáků, kteří zůstali ležet na bitevním poli. On byl právě ten, který naléhal na místní, aby poskytli pomoc zraněným a povedlo se mu přesvědčit ženy z tohoto města a dobrovolníky z okolních vesnic, aby přišli na toto bitevní pole pomoci vojákům. Právě touto jeho činností se mu podařilo vytvořit některé základní myšlenky a metodologii humanitární pomoci – vyjednával přístup, jednal nestranně a neutrálně, zorganizoval dobrovolnou a nevynucenou akci občanské společnosti. Můžeme také říci, že on byl ten, který nastartoval vznik humanitární komunity, která v současnosti zahrnuje tisíce jednotlivců, kteří pracují po celém světě pro různá uspořádání. I přestože ICRC vzniklo v říjnu 1863, teprve až v roce 1956 se vyvinuly základní principy humanitární pomoci, tak jak je známe v dnešní podobě. Jedná se o základní principy Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce: humanita, neutralita, nestrannost, nezávislost, dobrovolnost, jednota a světovost. (Walker a Maxwell, 2009, s. 13-24)

Zkušenosti z obou světových válek a následné založení OSN představuje další významný mezník ve vývoji humanitární pomoci. Samotná OSN definovala humanitární pomoc jako základní činnost, která je poskytována obětem přírodních i jiných katastrof, která má být poskytována na základě principů humanity, neutrality a nestrannosti (A/RES/46/182, 1994).

V průběhu let se OSN rozrostla se do množství rozdílných agentur. A právě mnohé z těchto agentur se podílejí na poskytování humanitární pomoci. Mezi největší OSN agentury, které poskytují pomoc, patří UNHCR a WFP. Agentura OSN, která dohlíží na práci všech ostatních agentur OSN pro humanitární pomoc, je Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí (= „Office for the Coordination of Humanitarian Affairs“, dále OCHA). OCHA hraje hlavní roli v koordinaci humanitární pomoci skrz „Emergency Relief Coordinator“. Řídící organizací je Inter-Agency Standing Committee (dále IASC), která má za úkol spojit všechny humanitární agentury. Jelikož IASC má také centrální roli v řízení krizových fondů, hraje důležitou roli ve vedení dialogu mezi všemi humanitárními organizacemi. Mezi další OSN agentury, které jsou zaměřeny na poskytování pomoci, patří FAO, WHO a UNICEF. (Riddell, 2008, s. 315-318)

Další důležitým mezníkem ve vývoji humanitární pomoci je velký rozvoj neziskových organizací ve 20. století a zapojení Evropské unie do poskytování pomoci. (Barakat, 2005, s. 51-66; Ridell, 2008, s. 315-316; Walker a Maxwell, 2009, s. 42)

Humanitární pomoc je nejčastěji poskytována ve dvou typech případů: v místě zasaženém přírodní katastrofou nebo v místě, kde probíhá ozbrojený konflikt. Někdy se však může jednat i o komplexní krizi, kde je válka kombinovaná s přírodní katastrofou. Nicméně pro účely mé práce se budu zabývat pouze humanitární pomocí poskytovanou v místě zasaženém ozbrojeným konfliktem.

Humanitární pomoc poskytovaná v zemi, kde probíhá konflikt, se odehrává ve vysoce zpolitizovaném prostředí. A právě v tomto prostředí veškerá politická, humanitární a operační rozhodnutí, která jsou učiněna, se často mohou překrývat i zaměřovat a působit jak negativně tak pozitivně na probíhající konflikt. Humanitární pomoc je v tomto prostředí nejvíce využívána jako kompenzace chybějící ochoty přinést řešení, které by zastavilo probíhající konflikt. (Anderson, 1999; Barakat, 2005, s. 51-66)

Pomoc v konfliktní situaci může posilovat, zhoršovat a prodlužovat konflikt na jedné straně a na druhé může pomoci snížit napětí mezi lidmi a posilovat jejich kapacity vyprostit se z konfliktu a najít jeho řešení. Často se stává, že humanitární pomoc je někde na pomezí těchto dvou stran. Nicméně poskytovaná pomoc je vždy ovlivněna konfliktem a konflikt je vždy ovlivněn poskytovanou pomocí. Humanitární pomoc poskytovaná v zemi, kde probíhá konflikt, stojí také mimo jiné před rizikem zapojení se do dynamiky konfliktu. Pomoc může podporovat konflikt ve třech rovinách:

- pomoc jako instrument války např. manipulováním přístupu k pomoci nebo odvedením pozornosti od konfliktu;
- pomoc může změnit dynamiku konfliktu a to tak, že s sebou může přinést zdroje, které pomáhají udržet konflikt nebo bojující strany mohou unést humanitární pracovníky;
- pomoc může zhoršit podmínky, které k válce vedly:
 - o zvýšením napětí mezi vládou, rebely a sousedními zeměmi;
 - o zaměřením své činnosti na jednu určitou část společnosti;
 - o vliv poskytované pomoci na místní úřady a správu a rovnováhu moci. (Barakat, 2005, s. 51-66)

Nicméně pomoc má i kapacity jak podpořit vznik příměří. Může se jednat například o setkání, kde lidé zasažení konfliktem budou moci otevřeně mluvit o jejich snahách a názorech na proces usmíření; provádění aktivit, které nijak nesouvisí se současnou konfliktní situací; využívání sdílených hodnot, pocitů, zkušeností, symbolů nebo významných událostí jako národního umění, hudby, literárních nebo historických výročí, památníků nebo slavností, které napomohou porozumění a sblížení těchto lidí. Využity také mohou být komunikační, elektrické nebo vodní sítě, protože ty potřebují obě strany a proto mohou posloužit k jejich sblížení anebo projekty organizací jako např. „cash for work“. (Anderson, 1999)

Právě na základě negativních zkušeností humanitárních pracovníků ze Rwandy byly ustanoveny principy, dle kterých by měli pracovníci postupovat, když poskytují pomoc v zemi postižené nějakou humanitární katastrofou. Ty nejdůležitější představím v následujících dvou podkapitolách. (Anderson, 1999; Barakat, 2005, s. 51-66)

4.1 Principy humanitární pomoci

Ve chvíli, kdy organizace nebudou následovat následující principy, se velmi snadno jejich činnost může stát politickým činem a proto je více než vhodné, aby následovaly tyto základní principy činnosti (The Sphere project, 2011).

4.1.1 Humanita

Princip humanity je základní etická zásada. Označuje názor, že každá lidská bytost je svobodná od svého narození a má rovnocenné právo na důstojný život i další práva. Na základě tohoto principu organizace prosazují nadřazenost humanitárního imperativu (= „humanitarian imperative“), který organizace zavazuje k tomu,

že jejich činnost bude zaměřena na zmírnění nebo prevenci lidského utrpení, které pramení z katastrofy nebo konfliktu a také, že žádný jiný princip nemá přednost právě před tímto. (The Sphere project, 2011, s. 20)

4.1.2 Neutralita

Princip neutrality znamená, že pracovníci humanitárních organizací by se neměli přidat na jednu nebo druhou válečnou stranu nebo se angažovat v diskuzích na politickém, rasovém, náboženském nebo ideologickém základě. Ve své podstatě je princip neutrality naplňován tak, že všichni mají stejné právo na obdržení pomoci bez rozdílu, k jaké straně konfliktu patří. (Barakat, 2005, s. 55-58)

4.1.3 Nestrannost

Princip nestrannosti vlastně vyzývá humanitární organizace a jejich pracovníky, aby poskytovali pomoc všem bez rozdílu k jaké národnosti, rase, náboženské skupině, třídě nebo politickému názoru se hlásí nebo přísluší. Jejich činnost má být tedy nediskriminující. Má sloužit ke zmírnění utrpení lidí, výhradně se orientovat na potřeby těchto lidí a jako prioritní vždy vidět potřeby těch, kteří jsou v nejvíce naléhavém stavu. Což tedy znamená, že pomoc, která následuje princip nestrannosti, je poskytována na základě konkrétních potřeb. (Barakat, 2005, s. 55-58)

4.1.4 Do no Harm

V devadesátých letech M. Anderson v reakci na situaci, která se odehrála ve Rwandě při poskytování humanitární pomoci, pojmenovala pro humanitární pracovníky významný princip. Tento princip nese název „do no harm“ a znamená, že pracovníci humanitárních organizací musí zvážit všechny možné důsledky, které jejich pomoc může způsobit a to především v situacích, kde jejich pomoc nese obrovské riziko nějakého poškození příjemců. Pomoc poskytovaná humanitárními pracovníky, by měla být taková, aby příjemcům pomoci neublížovala, tedy nevedla k větší újmě než k dobru. Popřípadě by pracovníci měli minimalizovat negativní následky své činnosti, aby pomoc podporovala zotavování příjemců z konfliktu a dlouhodobý vývoj země. (Anderson, 1999)

4.1.5 Etický kodex Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce a nevládních organizací pro poskytování humanitární pomoci v krizových událostech

V roce 1994 Mezinárodní hnutí Červeného kříže a nevládní organizace, které pracují v humanitární oblasti, přijaly deset ustanovení, které představují zásady pro jejich chování a jednání „v poli“. Jedná se o etický kodex (= „Code of Conduct“), který je čistě dobrovolný, ale pokud se organizace rozhodnou ho přijmout, měly by akceptovat následující standardy. V konfliktní situaci má být tento kodex vykládán společně s Mezinárodním humanitárním právem. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.1 Humanitární potřeby mají vždy prioritu

Základním humanitárním principem je, že každý má právo obdržet a poskytnout pomoc. Hlavní motivací odpovědi na katastrofu má být snížení utrpení lidí, kteří jsou zasaženi touto událostí. Humanitární pomoc poskytovaná v zemi nesmí být zaujatá ani politicky zaměřená a také tak nesmí být viděna. Mezinárodní společenství má povinnost poskytovat pomoc lidem ve chvíli, kdy ji potřebují. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.2 Pomoc je poskytována bez ohledu na rasu, náboženství nebo národnost příjemců a bez jakéhokoli negativního rozlišování, priority pomoci jsou stanovovány pouze na základě potřeb

Ve chvíli, kdy je to možné, tak zajištění pomoci bude poskytováno na základě vyhodnocení potřeb a místních zdrojů. Vždy musí dojít ke snížení lidského utrpení, protože lidský život je vzácný. Implementace všeobecné, nestranné a nezávislé politiky organizací může být efektivní pouze ve chvíli, kdy jejich pracovníci budou mít přístup ke všem zdrojům, které potřebují k tomu, aby mohli poskytovat pomoc a také jejich přístupu ke všem obětem. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.3 Pomoc nesmí být zneužita k podpoře určitého politického nebo náboženského názoru

Pomoc bude poskytována dle potřeb jednotlivců, rodin a komunit. Organizace se zavazují, že budou trvat na tom, že distribuce pomoci není podmíněna přijutím

nebo akceptací konkrétního politického nebo náboženského přesvědčení v zemi. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.4 Budeme usilovat o tom, abychom se nestali nástrojem vládní zahraniční politiky

Nevládní humanitární agentury jsou nezávislé na vládě, své cíle a strategie formulují a realizují bez nutnosti zahrnout do nich nějaké vládní či politické stanovisko. Pomoc musí být zaměřena na potřeby lidí, nikoli však politickým zájmem nebo prospěchem, který je pobídnut donorem organizace. Nevládní humanitární agentury by si měly vážit a podporovat všechny ty, kteří dobrovolně pracují nebo finančně podporují práci nějaké organizace. Proto, aby si organizace udržely svoji nezávislost, měly by se vyvarovat závislosti na jednom finančním zdroji. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.5 Budeme respektovat místní kulturu a zvyklosti

Při vykonávání humanitární pomoci by měly organizace respektovat kulturu, strukturu a zvyky komunity a země. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.6 Budeme se snažit odvíjet pomoc při krizích od lokálních zdrojů a možností

Organizace by měly posilovat kapacity dané komunity například zaměstnáváním místních lidí, nakupováním materiálu na místě a obchodováním s místními obchodními společnostmi. Pokud je to možné, tak by mezinárodní organizace měly spolupracovat s místními organizacemi. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.7 Budeme se snažit nalézt způsob, jak zapojit příjemce pomoci do daného programu

Nikdy nesmí dojít k tomu, že organizace budou poskytovat pomoc bez zapojení jejich příjemců. Zároveň jejich zapojení umožňuje dosáhnout toho, že plánování, řízení a realizace pomoci bude účinná. Organizace by se měly také snažit o zapojení celé komunity do humanitárních programů ale i do programů obnovy. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.8 Pomoc by měla nejen naplňovat základní potřeby lidí, ale také minimalizovat budoucí ohrožení krizovou událostí

Každá poskytovaná pomoc významným způsobem ovlivňuje dlouhodobý vývoj země. Někdy je toto ovlivnění pozitivní a někdy negativní. Organizace by tedy měly aplikovat takové programy, které nebudou zvyšovat zranitelnost příjemců a budou pomáhat vytvářet dlouhodobě udržitelný životní styl. Organizace se také musí snažit o minimalizaci negativních dopadů jejich akce a především se zaměřit na to, že se příjemci pomoci nestanou závislí na jejich pomoci. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.9 Cítíme zodpovědnost jak vůči těm, kterým se snažíme pomoci, tak vůči těm, od nichž dostáváme prostředky

Organizace pracují jako spojení mezi těmi, kdo chtějí pomáhat a mezi těmi, kteří potřebují pomoc. Veškeré jednání organizace s donory a příjemci pomoci by mělo odrážet stanovisko otevřenosti a transparentnosti. Proto, aby jejich akce byla efektivní jak po finanční stránce, tak po stránce poskytování pomoci, je zapotřebí důkladná analýza potřeb a jejich následná implementace do aktivit organizace. Organizace by měly pravidelně monitorovat svoji činnost v zasažené zemi. Všechny jejich programy by měly být založeny na standardech profesionalismu a kvalifikace a směřovat k minimalizaci plýtvání prostředků, které obdržely. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

4.1.5.10 V naší informační, publikační a propagační činnosti budeme k obětem krize přistupovat jako k důstojným lidem, nikoli k jakýmsi neživým objektům bez naděje

Organizace musí vidět oběti katastrofy jako rovnocenné partnery. V informačních materiálech vždy organizace musí uvádět pravdivé a faktické údaje o situaci v zasažené zemi, které budou především zdůrazňovat schopnosti a ambice obětí, ne pouze jejich zranitelnost a strach. Pokud organizace při poskytování pomoci spolupracují s médii, nemají využívat této spolupráci primárně ke zvětšení objemu pomoci. Organizace se mají také vyvarovat soupeření s jinými organizacemi v pozornosti médií, pokud tato pozornost vede k poskytování nekvalitní pomoci nebo by mohla ohrozit bezpečnost pracovníků nebo příjemců pomoci. (Projekt Sphere, 2003, s. 268-273; The Sphere project, 2011, s. 368-372)

K etickému kodexu jsou též připojeny tři přílohy, které popisují nezávazné návrhy, které by mohly vytvořit mezinárodní organizace, hostitelské a dárcovské vlády, aby humanitární organizace mohly poskytovat účinnou pomoc. Tyto doporučení nyní vyličím a popíšu v následujícím pořadí: doporučení vládám států zasažených krizí, doporučení pro dárcovské vlády a doporučení mezivládním organizacím.

1. Vlády by si měly uvědomovat a respektovat nezávislou, humanitární a nestrannou činnost nevládních humanitárních agentur.
2. Hostitelské vlády by měly nevládním humanitárním organizacím umožnit rychlý přístup k obětem krize – hostitelská vláda by měla respektovat nestrannou a apolitickou činnost humanitárních organizací a umožnit jim rychlý a nestranný přístup k obětem krize.
3. Vlády by při katastrofách měly usnadnit včasný tok prostředků pomoci a informací – prostředky a zařízení pro pomoc jsou přivázeny výlučně ke zmírnění útrap lidí a proto by neměly být využity ke komerčnímu prospěchu nebo zisku a rovněž by měly být osvobozeny od veškerých úředních obstrukcí, též je vládám doporučeno, aby vyhradily určité rádiové frekvence, které by humanitární organizace mohly využívat ke své komunikaci.
4. Vlády by se měly snažit o koordinaci shromažďování informací o krizi a plánování pomoci.
5. Pomoc při krizi v případě ozbrojeného konfliktu.
 - 1) Dárcovské vlády by si měly uvědomovat a respektovat nezávislou, humanitární a nestrannou činnost nevládních humanitárních agentur – dárcovské vlády nesmí využívat humanitární organizace pro podporu jakýchkoli politických a ideologických cílů.
 - 2) Dárcovské vlády by neměly poskytovat finanční podporu se zárukou operační nezávislosti – humanitární organizace přijímají dárcovskou pomoc v duchu humanity a nezávislosti.
 - 3) Dárcovské vlády by měly využívat svá obchodní zastoupení či organizace k podpoře nevládních humanitárních agentur při získávání jejich přístupu k obětem krizové události.
1. Mezivládní organizace by měly k místním i zahraničním nevládním humanitárním agenturám přistupovat jako k důležitým partnerům – nevládní organizace by měly ochotně spolupracovat s OSN, na druhou stranu OSN musí

respektovat jejich nezávislost a nestrannost a také by s nimi měla konzultovat přípravy plánů pomoci.

2. Mezivládní organizace by měly hostitelským vládám pomáhat při vytváření celkového koordinačního rámce pro mezinárodní i lokální pomoc v krizích.
3. Mezivládní organizace by měly rozšířit bezpečnostní ochranu poskytovanou organizacím OSN i na nevládní humanitární agentury.
4. Mezivládní organizace by měly zajistit pro nevládní humanitární agentury stejný přístup k příslušným informacím, jaký je zaručen orgánům OSN. (Projekt Sphere, 2003, s. 273-276; The Sphere project, 2011, s. 373-376)

4.2 Sphere project

V roce 1997 byl uveden do pohybu projekt Sphere. Cílem skupiny humanitárních nevládních organizací a Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce bylo zkvalitnit poskytování humanitární pomoci během reakce na katastrofu a nést zodpovědnost za její poskytování. Tato skupiny shrnula filozofii projektu Sphere do dvou přesvědčení: první přesvědčení je takové, že všichni lidé, kteří jsou postiženi katastrofou nebo konfliktem, mají právo důstojně žít a na základě tohoto mají právo obdržet pomoc. Druhé přesvědčení je, že všechny kroky by měli vést ke zmírnění utrpení lidí. Sphere project formuluje Humanitární chartu a identifikuje soubor minimálních standardů v životně zásadních oblastech. Jedná se o standardy v oblasti zásobování vodou, sanitace a hygieny, bezpečnosti jídla a výživy, přístřeší a vybavení a zdravotní péče. Každý jednotlivý minimální standard má svoji vlastní kapitolu, která se skládá z hlavních činností, klíčových indikátorů a praktických rad. Minimální standardy představují podmínky, které by měly být naplněny při každém poskytování pomoci. (The Sphere project, 2011, s. 4-13)

Projekt Sphere projekt také identifikuje základní zásady (= „Core Standards“), které představují nutné procesní standardy, které sdílejí všechny výše zmíněné minimální standardy. Je definováno šest těchto základních zásad:

- pomoc zaměřená na lidi – pracovníci, kteří poskytují pomoc, by si měli uvědomit, že lidé mají kapacity a strategie jak katastrofu přežít a udržet si svoji důstojnost;

- koordinace a spolupráce – pomoc musí být plánovaná a realizovaná ve spolupráci s místními úřady, jinými organizacemi a občanskými společnostmi s cílem maximalizovat její efektivnost, účinnost a rozsah;
- vyhodnocování – prioritní potřeby jsou identifikovány na základě systematického hodnocení kontextu země;
- plánování a následná reakce – pomoc musí být poskytována na základě analýzy potřeb příjemců v souvislosti na kontextu země, kapacitách příjemců a jejich schopnosti čelit rizikům a zasaženému státu vypořádat se a vzpamatovat se z mimořádné události;
- vystupování organizace a její transparentnost a učení se ze zkušeností – organizace své působení neustále komunikují se všemi zainteresovanými osobami a také svoji činnost přezkoumávají;
- práce humanitárních pracovníků – organizace zajišťují vhodné vedení, psychosociální a kontrolní podporu pro pracovníky a též jim umožňují mít znalosti, dovednosti, postoje a styly chování, které jim umožňují plánovat a realizovat poskytovanou pomoc lidsky a s úctou. (The Sphere project, 2011, s. 48-73)

První zásada se týká toho, že by humanitární pracovníci měli být otevřeni zapojení postižené populace (žen, mužů, dívek i chlapců) do pomoci a také by měli být obeznámeni s jejich kapacitami a strategiemi, jak důstojně přežít. (Sphere project, 2011, s. 49-73)

Druhá zásada se zabývá tím, že je potřeba koordinovat a realizovat pomoc ve spolupráci s jinými organizacemi a vládními orgány proto, aby humanitární reakce byla efektivní. (Sphere project, 2011, s. 49-73)

Třetí zásada popisuje potřebu metodického zhodnocení a porozumění charakteru katastrofy, rozpoznání, kdo byl zasažen a jak, vyhodnocení zranitelnosti a kapacit populace. Je důležité vzít na vědomí, že porozumění potřebám zasažených je možné pouze vzhledem k porozumění politickému, sociálnímu, ekonomickému a environmentálnímu kontextu a znalosti populace. (Sphere project, 2011, s. 49-73)

Pro naplnění zásady číslo čtyři, je nutné, aby organizace plánovaly pomoc tak, že bude adresná a založená na vyhodnocení potřeb v souladu s kontextem země a kapacitami lidí a státu. (Sphere project, 2011, s. 49-73)

Pátá zásada se týká neustálé kontroly aktivit humanitární organizace s důrazem na kvalitu, efektivnost a vhodnost těchto aktivit vzhledem k situaci. Strategie organizace by měla být naplánována na základě zpětné vazby od zasažených lidí a všech informací, které je možné získat o dané katastrofě. Rovněž by organizace měly sdílet informace o jejich výkonu a věnovat se objektivnímu vyhodnocení a tohoto využít pro zkvalitnění jejich strategií a metod práce. (Sphere project, 2011, s. 49-73)

Poslední zásada zavazuje humanitární organizace k tomu, aby zaměstnávaly humanitární pracovníky s potřebnými znalostmi, dovednostmi, chováním a postoji. Jedině toto může zajistit, že poskytovaná pomoc bude účinná. Zároveň však organizace zodpovídají za to, že humanitární pracovníci budou moci vykonávat svoji práci na základě efektivního managementu a bude jim poskytnuta emocionální a materiální podpora od jejich vysílající organizace. (Sphere project, 2011, s. 49-73)

4.2.1 Humanitární charta

Humanitární charta předesílá, že lidé, kteří byly zasaženi humanitární katastrofou nebo konfliktem, mají právo obdržet pomoc a ochranu, která by jim zajistila důstojný život a definuje tři hlavní práva lidí zasažených katastrofou. (The Sphere project, 2011, s. 20-21)

4.2.1.1 Právo na důstojný život

Právo na důstojný život v sobě reflektuje opatření mezinárodního práva a to především lidských práv týkajících se práva na život, adekvátní životní úroveň a práva nebýt mučen nebo nebýt vystaven krutému, nelidskému nebo ponižujícímu chování nebo trestání. Právo na život stanovuje, že lidský život musí být zachráněn vždy, když je vystaven nějakému ohrožení. Lidská důstojnost není naplněna pouze fyzickou pohodou, ale také zaručením úcty všech hodnot a víry jednotlivců i komunity a lidí a respektováním jejich práv včetně svobody volby, názoru a politického přesvědčení. (The Sphere project, 2011, s. 22)

4.2.1.2 Právo obdržet pomoc

Právo obdržet pomoc je základním složkou prvního práva a zahrnuje právo na určitou životní úroveň. S tím souvisí možnost přístupu k vhodnému jídlu, vodě, oblečení, přístřeší a minimální požadavky pro zaručení dobrého zdraví. Pokud stát není schopný poskytnout pomoc svým obyvatelům v případě konfliktu nebo katastrofy, tak ostatní organizace mohou poskytnout pomoc těmto lidem. Avšak proto je nutné,

aby dodržovaly zásadu nestrannosti, která zaručuje, že jejich pomoc bude poskytována na základě aktuálních potřeb a pomoc bude úměrná těmto potřebám. Pomoc má být též poskytována bez jakékoli diskriminace na základě rasy, věku, pohlaví, barvy kůže, etnicity, sexuální orientace, jazyka, náboženství, postižení, zdravotního stavu, politického nebo jiného názoru, národního nebo sociálního původu. (The Sphere project, 2011, s. 22)

4.2.1.3 Právo na ochranu a bezpečí

Bezpečnost lidí zasažených katastrofou nebo konfliktem je jednou ze základních starostí humanitárních organizací. Důležité je také zajistit ochranu pro uprchlíky a vnitřně vysídlené osoby. Nepochybně se v takové situaci vyskytují lidé, kteří jsou více náchylní ke zneužívání a k diskriminaci založené na jejich postavení a proto by měly obdržet speciální ochranu a pomoc. Právní dokumenty, které jsou závazné pro právo na ochranu, se rozdělují do dvou skupin. První skupinu tvoří právní rámec pro ozbrojené konflikty a druhá skupina je zaměřena na právo lidí zažádat o azyl. (The Sphere project, 2011, s. 22-23)

Během ozbrojeného konfliktu je uplatňováno Mezinárodní humanitární právo, které představuje specifické právní opatření, které má zaručit poskytování ochrany a pomoci těm, kteří nejsou zapojeni do konfliktu. Jedná se o Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů (1949) a jejich Dodatkové protokoly (1977, 2005) a také Haagské právo. Dnes máme čtyři Ženevské úmluvy:

1. o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků zbrojených sil v poli;
2. o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři;
3. o zacházení s válečnými zajatci;
4. o ochraně civilních osob za války;

a tři Dodatkové protokoly:

1. o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů;
2. o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter;
3. o přijetí dalšího rozeznávacího znaku.

V těchto úmluvách je zdůrazněno, aby bylo na všechny civilisty pohlíženo jako na primárně nevinné a byla jim poskytnuta ochrana před útoky a odvetným jednáním. Dále je nutnost rozlišovat mezi bojujícími a civilisty a mezi civilními a vojenskými objekty. Zdůrazněno je i to, že se má přiměřeně využívat vojenské síly a předcházet útokům. Rovněž by se všichni měli vyvarovat používání takových zbraní nebo jednání,

kteří je diskriminující nebo které způsobují zbytečná zranění nebo utrpení. Tyto úmluvy mají také zaručit, že bude všem poskytována nestranná pomoc. Haagské konvence jsou zaměřené na to, jak by bojující státy měly vést své boje a s jakými prostředky. (The Sphere project, 2011, s. 22-23, Jukl, 2005)

Druhou skupinou je právo lidí zasažených nějakou mimořádnou situací zažádat o azyl, pokud kvůli této situaci jsou donuceni opustit své domovy. Legálním opatřením pro možnost lidí zažádat o azyl je Úmluva o právním postavení uprchlíků (1951) a její Protokol (1967). Tato úmluva ustanovuje zásadu nenavracení. Jedná se o princip, který zaručuje, že nikdo nebude vrácen zpět do původní země, kde nemá zajištěnou svobodu a bezpečí před nelidským a ponižujícím zacházením. (The Sphere project, 2011, s. 23)

4.2.2 Zásady ochrany

V roce 2011 nově definované zásady ochrany představují základní bezpečnostní opatření, jehož podstatou je zajistit svobodu od násilí, donucování všeho druhu a úmyslného zamezování lidské důstojnosti. Pro poskytování humanitární pomoci jsou navrženy čtyři zásady ochrany:

1. zabezpečit, že poskytování pomoci nebude příčinou dalšího ublížení příjemců;
2. lidé by měli mít přístup k nestranné pomoci;
3. ochránit lidi před tělesnou i psychickou újmou zapříčiněnou násilím;
4. pomáhat lidem nárokovat jejich práva a přístup k legálním opravným prostředkům a také jim pomáhat se zotavováním. (The Sphere project, 2011, s. 28-43)

První princip se týká všech pracovníků, kteří jsou zapojeni do poskytování humanitární pomoci, aby podnikali kroky, kterými se vyvarují nebo minimalizují všechny nepříznivé efekty jejich zásahu, obzvláště vystavení zasažených dalšímu riziku nebo zneužívání jejich práv. Humanitární pomoc a prostředí, ve kterém je poskytována, by neměla vystavovat příjemce tělesnému nebezpečí, násilí nebo jinému porušování práv a též by neměla oslabovat možnosti příjemců, zajistit si vlastní ochranu. (The Sphere project, 2011, s. 28-43)

Druhý princip zrcadlí možnost přístupu lidí k potřebné pomoci bez diskriminace. Pomoc nesmí být odepřena lidem v nouzi a musí splňovat Sphere standardy. Důležité je, aby všichni zasažení lidé bez rozdílu jejich přítomnosti k nějaké straně konfliktu, měli přístup k pomoci. Pokud se organizace úmyslně rozhodne neposkytnout nějaké straně

pomoc, tak nikdy nesmí být toto jejich rozhodnutí zpochybněno na základě práva a všeobecných humanitárních principů. (The Sphere project, 2011, s. 28-43)

Třetí princip udává, že lidé musí být ochráněni před násilím, donucením něco dělat proti jejich vůli a strachu před zneužíváním. Organizace by měly podniknout všechny opodstatněné kroky, aby zajistily, že postižená populace nebude vystavena násilným útokům nebo nátlaku buď při jednání se zdrojem hrozby, anebo při pomoci lidem vyhnouti se hrozbě. Organizace též mají podporovat postiženou populaci v jejich úsilí být v bezpečí, najít ochrany a obnovení důstojnosti jejich života. (The Sphere project, 2011, s. 28-43)

Čtvrtý princip reprezentuje zásadu, že organizace mají pomáhat zasažené populaci nárokovat jejich práva prostřednictvím podávání informací, dokumentování a pomoci při domáhání se právních opravných prostředků. Lidé by měli být vhodně podporováni v zotavování se z fyzických, psychologických a sociálních efektů násilí a jiného zneužívání. Organizace by měly podporovat příjemce v dožadování se jejich práv a přístupu k nápravným prostředkům od vlády a jiných orgánů a poskytnout jim informace o jejich právech a možných soudních opatření. Také by jim měly pomáhat zajistit možnost dokumentování jejich situace, potřeb a porušování jejich práv. V neposlední řadě by jim také měly pomoci zotavit se, tak že zajistí komunitní a jinou psychosociální asistenci. (The Sphere project, 2011, s. 28-43)

5 Zhodnocení humanitární práce

Jednou z nejvíce významných změn v posledních desetiletích v oblasti humanitární pomoci byly kroky, které byly podniknuty, k posílení zodpovědnosti humanitárních organizací a zkvalitnění jednání při humanitární katastrofě. Na tomto pokroku se značně podepsala zkušenost humanitárních pracovníků ze Rwandy. Nicméně hlasy po změně konání humanitárních pracovníků se začaly objevovat již v první polovině roku 1990, kdy se humanitární pomoc stala otevřenější novým iniciativám, které by vedly ke zkvalitnění její práce. Zapříčiněno to bylo tím, že organizace vstupovaly do čím dál více složitějších konfliktních prostředí. Toto vedlo k uvědomění si potřeby více důkladných analýz prostředí, ve kterém je pak pomoc poskytována. Avšak byl zde i rostoucí pocit obav mezi některými organizacemi a jednotlivci o rozsahu a chování organizací během poskytování pomoci. Tímto byl podpořen růst iniciativ jako etický kodex humanitárních pracovníků v evropském prostředí nebo „Providence principles“ vypracovaných v USA. Tyto dvě iniciativy představují první pokusy o nějaké uzákonění základních principů, dle kterých by se měly organizace řídit během humanitární katastrofy. (Buchanan-Smith, 2003)

Na začátku roku 1994, tedy ještě před rwandskou krizí, představitelé Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (dále IFRC) a Oxfamu vytvořili 10 základních principů chování humanitárních organizací a jejich pracovníků. Rovněž načrtli v základních bodech, co humanitární organizace očekávají na oplátku od státu, ve kterém poskytují pomoc, donorů a mezivládních organizací (viz výše). I přestože byl kodex obecně vítaný, nebyly žádné prostředky, které by zajistily to, aby organizace kodex následovaly. IFRC se tedy ujalo vedení agendy všech organizací, které se rozhodly tento kodex dobrovolně přijmout. Toto zapříčinilo, že platnosti etický kodex dosáhl až poté, co byl připojen k příručce Spheru. (Buchanan-Smith, 2003)

Po rwandské zkušenosti se objevuje další významný počín ovlivňující vývoj v humanitární práci. V říjnu 1994, šest měsíců potom co začala genocida, vedoucí „Danida’s Evaluation Secretariat“, v té době Niels Dabelstein, přednesl „Development Assistance Committee’s Expert Group on Aid Evaluation“ (dále „DAC Expert Group“) návrh provést evaluaci mezinárodní reakce na krizi ve Rwandě. I když četné množství členů bylo nadšených pro evaluaci, jiní nebyli, což zapříčinilo to, že nebyli schopni nalézt žádné shodné rozhodnutí. Nicméně N. Dabelstein se stále věnoval myšlence

o evaluaci, zpočátku na neoficiálních setkáních zástupců humanitárních organizací a následně na setkání skupiny humanitárních organizací v Kodani. Zde byli reprezentováni bilaterální donoři, agentury OSN, mezinárodní i neziskové organizace. Všichni byli zapojeni do humanitární reakce na krizi ve Rwandě, a tudíž měli i zájem na jejím zhodnocení. A tak se zrodil ambiciózní proces evaluace, do kterého se zapojilo 38 organizací a orgánů (Austrálie, Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Japonsko, Kanada, Lucemburk, Německo, Nizozemsko, Norsko, Nový Zéland, Rakousko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie, USA, Evropská komise, ICRC, IFRC, InterAction, International Bank for Reconstruction and Development, International Council of Voluntary Agencies, Médecins du Monde, Mezinárodní organizace pro migraci, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – DAC, Steering Committee for Humanitarian Response, United Nations Department for Humanitarian Affairs (dnešní OCHA), UNDP, UNHCR, UNICEF, Voluntary Organisations in Cooperation in Emergencies, WFP, WHO). Konečná verze evaluační zprávy byla publikovaná v březnu 1996. Studie 3 zprávy obsahovala sadu doporučení, které měly pomoci organizacím zkvalitnit jejich jednání a zvýšit jejich odpovědnost při poskytování pomoci. Tento evaluační proces představuje předchůdce Spheru. Instituce, které byly zastoupeny, se domluvily, že by se měly za rok potkat znovu a zhodnotit, jaký důsledek měla tato evaluace na práci humanitárních organizací. V květnu roku 1996 pak byla vytvořena následnická skupina s názvem „Joint Evaluation Follow-up, Monitoring and Facilitation Network“. Tato skupina se sestávala z 11 původních členů podílejících se na zpracování evaluační zprávy. Evaluace krize ve Rwandě měla velký vliv na humanitární sektor ihned po jejím skončení, ale také v následujících letech z mnoha důvodů. Za prvé, selhání prevence krize, která vyústila v takové intenzitě a rozsahu, šokovalo většinu zapojených aktérů a pobídlo k významným diskusím. Výsledkem toho byla otevřenost mezi mnohými aktéry poučit se z této krize. Za druhé, se zdá, že proces evaluace krize ovlivnil tvůrce politik v humanitární pomoci, částečně protože byly zapojeni po celou dobu poskytování pomoci ve Rwandě, ale také jelikož stále probíhaly jednání mezi evaluátory a těmito tvůrci. (Buchanan-Smith, 2003)

I přestože Sphere započal až po ukončení evaluačního procesu, jeho původ je počítán již před zhodnocením krize ve Rwandě. Jeho původ pramení ze dvou rozdílných iniciativ, které následovaly vzápětí po rwandské zkušenosti. V červnu 1995 InterAction (zastřešující orgán pro americké rozvojové a humanitární neziskové organizace)

zareagovalo na výzvu „United States Office of Foreign Disaster Assistance“. Výzva se týkala vytvoření „Development of Training for Private Voluntary Organisations in Complex Emergencies“, jejímž cílem bylo zvýšit schopnost reakce humanitárních organizací. Protagonisti viděli dvě cesty, jak zlepšit operační efektivitu organizací. První byl závazek dobré praxe a druhou bylo definování minimálních operačních standardů pro reakci humanitárních organizací při katastrofě. (Buchanan-Smith, 2003)

V Evropě o několik měsíců později se zástupci Oxfamu a IFRC rozhodli, že je potřeba něco změnit v poskytování humanitární pomoci a též zvýšit kvalitu a odpovědnost neziskových organizací. V únoru 1996 se zapojili do projektu „Towards Quality and Accountability Standards in Humanitarian Relief“, který navrhl vytvoření technických standardů ve čtyřech sektorech, ve kterých je poskytována humanitární pomoc. Tyto proudy se následně spojily dohromady a vznikl Sphere. (Buchanan-Smith, 2003)

Právě rozsah a intenzita humanitární krize ve Rwandě určila sílu, hloubku a směr studia jejich příčin. Uprchlíká krize, která následovala, a nebyvalá mezinárodní humanitární odpověď pod reflektory mezinárodních médií, veřejně zesilovala zlomovou linii uvnitř humanitárního systému do mimořádné míry. Toto byly hlavní faktory, které vedly k potřebě změny zejména mezi neziskovými organizacemi, a podpořily jejich vzrůstající otevřenost pro radikální změnu. Rovněž i uvnitř světa neziskových organizací se čím dál častěji objevovaly debaty, že je potřeba začít jednat kolektivně. Posilováno to bylo i odezvou některých donorů, kteří vyjádřili názor, že pokud to neudělají humanitární organizace, oni ano. Tedy byl zde silný faktor, který vyžadoval, aby práce humanitárních organizací začala být více kvalitní. (Buchanan-Smith, 2003)

Hlavním představitelem těchto změn a jednou z klíčových politických iniciativ je již zmiňovaný Sphere project, který započal v roce 1997. Sphere vyústil v publikaci Humanitární charty a minimálních standardů pro humanitární pomoc v roce 2000. Do Sphere se zapojily všechny hlavní neziskové organizace, dokonce i mnoho agentur OSN projevilo nejen zájem, ale i přání zapojit se do projektu. Nicméně na začátku roku 1997 bylo učiněno rozhodnutí, že Sphere zůstane pouze iniciativou neziskových organizací. I přesto agentury OSN přispěly k vypracování konceptu minimálních standardů. (Buchanan-Smith, 2003)

Na začátku roku 1998 byla formulována konečná verze Humanitární charty. Humanitární charta řešila právní základ Spheru a májíc na paměti zkušenosti

ze Rwandy, přeformulovala rozlišování mezi bojujícími a nebojujícími a zásadu nenavracení. Když v roce 2000 bylo vydáno první doplněné vydání, tak Humanitární charta obsahovala tři hlavní principy: právo na důstojný život, rozdíl mezi bojujícími a civilisty a princip nevystavení opětovnému ohrožení. Charta se tedy stala obecným prohlášením humanitárních principů, a jak je patrné nesla v sobě reakci na selhání během rwandské krize. Nicméně vzhledem ke změně prostředí, ve kterém je pomoc poskytována v několika posledních letech, bylo nutné provést revizi charty, aby odpovídala současným podmínkám. Především se jedná o to, že byly přijaty nové mezinárodní zákony a standardy, dále pak nízké povědomí o chartě a její nepoužívání, ale také došlo ke shodě mezi poskytovateli pomoci v tom, že je nutné vytvořit nový právní základ humanitární pomoci. Proto v roce 2011 vydaná příručka již měla pozměněnou chartu a to ve dvou bodech. Zůstalo právo na důstojný život, ale další dvě práva se pozměnily na právo obdržet humanitární pomoc a právo na ochranu a bezpečí. Novinkou se pak staly principy ochrany, které jsou zobrazeny ve čtyřech bodech. Tyto čtyři principy vyplývají z Humanitární charty. První princip reflektuje výše zmiňovaný princip „do no harm“. Obecně principy popisují, co humanitární organizace mohou a měly by dělat, aby zajistily ochranu postiženým lidem. Avšak jak uvádí samotná příručka nejsou úplné a různé okolnosti mohou způsobit, rozdílnou schopnost organizací naplnit je. Též je zdůrazněno, že ochrana od humanitárních organizací je až druhotná, protože prvotně má být ochrana zajištěna od státu nebo jiných představitelů (jednotlivých stran konfliktu). Rovněž je zdůrazněno, že všechny organizace by se měly řídit podle principů ochrany. (Buchanan-Smith, 2003; Sphere Project, 2011)

Nyní se pokusím zhodnotit, v čem selhala poskytovaná pomoc ve Rwandě. Je možné vysledovat několik chyb, kterých se organizace dopustily. Jedná se především o:

- všeobecný nedostatek profesionalizmu a špatného výkonu některých neziskových organizací;
- působení mnoha organizací bez jejich regulace a koordinace;
- nedostatečné vymezení zodpovědnosti a role mezi humanitárními organizacemi a politickými aktéry, jako například kdo byl zodpovědný za rozdělení pachatelů genocidy od uprchlíků;
- nedostatečná až žádná znalost kontextu konfliktu a země.

Nicméně ačkoliv se na jedné straně jedná o obrovské pochybení organizací, na druhou stranu, uprchlým Hutuům bylo potřeba poskytnout pomoc v té situaci, ve které se nacházeli v uprchlických táborech. Poskytováním pomoci těmto uprchlíkům se však organizace nacházely v ironické pozici a to, že pomáhaly pachatelům genocidy. Je ovšem škoda, že stejné nasazení, které měly pro uprchlíky, neměly i pro lidi, kteří umírali ve Rwandě během genocidy. (Buchanan-Smith, 2003; Rieff, 2003, s. 155-193; Terry, 2002, s. 155-215)

V prvních třech bodech výše zmiňovaných chyb se setkáváme s významným posunem a to právě díky Spheru. Nedostatek profesionalizace a špatný výkon pracovníků se odráží jak v minimálních standardech, tak také v základních zásadách (= „Core Standards“). Další dva jsou reflektovány jak v Core Standards tak i v Humanitární chartě a zásadách ochrany. (Sphere Project, 2011)

Jak jsem zmínila, důležitou roli sehrálo i to, že mnozí humanitární pracovníci vůbec neznali kontext. Myslím si, že toto je jeden z velkých důvodů jejich selhání, kdyby si totiž předtím než přijeli do Rwandy, více zjistili o předchozí situaci, mohli se vyvarovat prozření, které pak utrpěli několik týdnů po jejich příjezdu. Mnozí pracovníci dokonce utrpěli šok, který si nesou až doteď. Ovšem všichni humanitární pracovníci si uvědomili, že by k tomuto nemělo dojít znovu a začali s procesem „profesionalizace“ humanitární pomoci. Výše zmiňovaný princip „do no harm“ i jiné principy humanitární pomoci formulované ve Sphere a etickém kodexu se významně podílí na kvalitě současné humanitární práce. Jak uvádí Sphere, efektivní humanitární pomoc musí být založena na úplné a kontextuální analýze. Je nutné analyzovat potřeby lidí, jejich zranitelnost a kapacity v kontextu každé humanitární katastrofy a proto pracovníci před výjezdem do země jsou nyní povinni seznámit se s historickými, ekonomickými, společenskými, politickými, kulturními a psychologickými, organizačními, klimatickými a geografickými souvislostmi dané země, aby poskytovaná pomoc byla co nejvíce účinná. (Rieff, 2003, s. 155-193; Terry, 2002, s. 155-215)

Mnoho konfliktů, které probíhaly po Rwandě, si podobně jako ve Rwandě vyžádaly velké pohyby osob. Jednalo se především o vnitřně vysídlené osoby a uprchlíky. Příklady jsou všechny země, ve kterých proběhlo Arabské jaro, ale také Pobřeží slonoviny, Demokratická republika Kongo nebo Somálsko. Poslední zmiňované, Somálsko, v současné době představuje jednu z nejdéle trvajících a nejhorších uprchlických krizí současnosti. Uvádí se, že přibližně 7,5 milionů lidí bylo násilně donuceno opustit svůj domov. Stabilizace situace v Somálsku je komplikovaná

dlouhotrvajícím hladomorem a suchem, který zabraňuje návratu uprchlíků zpět do vlasti. Nicméně velký objem humanitární pomoci, který přichází do Somálska a sousedních zemí, představuje naději na budoucí stabilizaci. V současné době v této části Afriky, nazývané Africký roh, pracuje 36 neziskových organizací a většina agentur OSN. Největší lokace projektů je v Etiopii a to z toho důvodu, že zde se nachází šest uprchlických táborů s největšími počty uprchlíků. Na tomto příkladu obrovské humanitární krize můžeme pozorovat, že humanitární organizace ušly dlouhou cestu, která vedla ke zlepšení koordinace a kvality jimi poskytované pomoci. A také fakt, že úspěšnost humanitární pomoci je v mnoha ohledech závislá na přítomnosti agentur OSN v zemi. Příčina tohoto je nejen ve finančních prostředcích, které OSN přináší do země, ale také v materiální a logistické podpoře, které agentury OSN vlastní. V současné době má OCHA k dispozici tři fondy, kterými financuje humanitární pomoc. Jedná se o Emergency Response Funds, který vznikl v roce 1997 a je nejstarší, další dva – Central Emergency Response Fund a Common Humanitarian Funds - vznikly na základě jejich potřeby na přelomu roku 2005/2006. (Horn of Africa Relief Map, 2012; OCHA, nedatováno; ReliefWeb, 2012a; ReliefWeb, 2012b)

Vše co se odehrálo ve Rwandě a ještě více po genocidě, zapříčinilo, že proces smíření pro tyto dvě etnika byl zbrzděn, prakticky byl úplně zastaven. Tutsiové ztratili důvěru v mezinárodní organizace a veškeré události, které se staly, v nich vytvořily silnou nenávist proti Hutuům. A i přestože k návratu uprchlíků došlo až v roce 1996, tento pocit přetrval i přes tyto dva roky. A situace, která nastala po jejich návratu – Hutuové byli násilně navraceni do domovů vedle Tutsiů -, spíše ještě více podpořila jejich nedůvěru a nenávist. Hutuové chtěli zapomenout, ale Tutsiové nemohli. A proto jako první krok, který pomohl začít budovat jakési smíření, vidím až ve vytvoření tzv. gacaca. Gacaca představuje domorodý model tradiční spravedlnosti, který nemá pevně daný charakter soudního řízení. I přestože tomuto programu bylo vyčítáno, že nespĺňuje všechny mezinárodní standardy, byla na něj přesunuta většina případů uvězněných Hutuů. Pro srovnání bych chtěla uvést příklad programů UNICEF v Sierra Leone, které měly za cíl pomoci dětem, které předtím bojovaly v občanské válce, zapojit se zpět do běžného života a navrátit je do školních lavic. Díky těmto programům se podařilo pomoci více než 12 000 dětí a stabilizovat situaci v zemi. A proto jsou považovány za jedny z nejúspěšnějších programů smíření vůbec. (Crocker a kol., 2008, s. 412-413; Marek, 2010, s. 250-278)

Během několika posledních let zaznamenala humanitární pomoc významný rozvoj. Na tom se podílí i změna v povaze přírodních katastrof a válečných konfliktů. Avšak jejich povaha se stále mění, stejně jako charakter humanitární práce. A proto jsou stále vyvolávány nové diskuze a konají se jednání humanitárních pracovníků po i následném zkvalitňování humanitární práce. Právě tato ustavičná snaha zdokonaluje nejen výkon humanitárních pracovníků, ale také pomáhá k vytvoření lepšího vztahu mezi poskytovateli a příjemci pomoci. Přesto jsou zde stále oblasti, na které je potřeba zaměřit pozornost při procesu rozvoje humanitární pomoci. Mezi tyto oblasti patří:

- rostoucí koncepční a operační zaměření se na lokální a národní humanitární reakci s uvědoměním si, že humanitární pracovníci musí zapojit do pomoci i postiženou populaci a musí být posilovány národní orgány, instituce a schopnosti reakce na katastrofu postiženého státu;
- zvyšování proaktivnosti humanitární pomoci v její odpovědnosti za postiženou populaci, ale také její koordinace;
- zaměření se na ochranu příjemců;
- uvědomování se působení klimatických změn na pohyby osob;
- přijetí faktu, že extrémně vzrůstá množství chudé populace žijící ve městech a s tím související specifika jejich zranitelnosti;
- prevence nebo zmenšení rizika výskytu katastrofy („disaster risk reduction“);
- znalost nových přístupů k humanitární práci (např. „cluster approach“);
- zapojování vojenské složky do poskytování humanitární pomoci;
- zapojení soukromého sektoru do humanitární reakce. (Buchanan-Smith, 2003)

Závěr

Chtěla jsem si zodpovědět otázku, jestli se mezinárodní společenství a humanitární organizace opravdu poučily ze zkušeností z rwandské krize. Myslím si, že si mezinárodní společenství i humanitární organizace rozhodně odneslo ze Rwandy zkušenost a také, že jako na většinu násilných konfliktů, tak i na Rwandu nelze nahlížet černobíle. Nelze jednoduše říci, že mise OSN selhala nebo že selhaly humanitární organizace poskytující pomoc nebo obě najednou. V předchozím textu jsem zhodnotila hlavní chyby, kterých se obě dopustily v této krizi – slabý mandát, neochota států a slabé vybavení na straně mírové mise a na straně humanitárních organizací nekoordinovanost, nedostatek profesionalizmu či neznalost kontextu.

Humanitární organizace se snažily vytěžit ze své negativní zkušenosti maximum, a proto jejich pracovníci začali přemýšlet nad možnostmi, jak zajistit kvalitu jimi poskytované pomoci. Již krátce po rwandské zkušenosti M. Anderson definovala zásadu „do no harm“, ustanovení etického kodexu a následně v roce 1997 započeti i projektu Sphere. Dále se organizace snažily zvýšit transparentnost svých finančních prostředků a více zvažují, od koho přijmou dotaci pro svoji činnost, čímž chtějí minimalizovat ovlivnění od donorů. Nyní si jsou organizace více vědomy vlivu, který mají média na veřejný zájem o krizi. Nicméně pracovníci humanitárních organizací pořád pracují ve stálém tlaku, který je na ně vyvíjen společností a i přes velkou snahu profesionalizovat svoji činnost, je pro ně někdy složité zůstat nezávislími v komplikovaném kontextu konfliktu i přes velkou snahu a uplatňování všech dosud přijatých principů. Dle mého názoru vždy záleží na každé jednotlivé organizaci a jejich pracovnících, jak budou naplňovat zásady, které byly dosud přijaty v oblasti humanitární pomoci. Avšak humanitární organizace ušly dlouhou cestu, která vedla nejen ke změně ale i ke zdokonalení jejich činností a maximalizaci snahy o minimalizaci poškození příjemců pomoci jejich konáním.

Pokládám si otázku, zda by mohlo dojít k selhání mírové mise jako ve Rwandě. A moje odpověď zní ano. Mírové mise si dle mého názoru neodnesly žádné ponaučení a to i přesto, že na půdě OSN vyšlo mnoho dokumentů nesoucí název: „Lesson learnt from Rwanda“. Mírové mise se stále odvíjejí od politické vůle členských států a vedoucích představitelů DPKO. A proto se velmi snadno může stát, že nějaká země neobdrží pomoc od OSN i přestože ji potřebuje a jiná ano. Z faktického hlediska nedošlo ani k žádným změnám ve způsobu vedení, autorizování a řízení misí.

Přesto jsou zde i náznaky poučení, ale to především v případech misí, které v zemi probíhají opakovaně. Nicméně již dlouhou dobu se mluví o reformě OSN, která by se měla dotknout i mírových misí, avšak do dnešních dní nedošlo k žádné podstatné změně.

Humanitární organizace i pracovníci mírové mise vykonávají svoji činnost ve vysoce zpolitizovaném prostředí. Rozhodnutí států, zda je pro ně daná konfliktní země politicky zajímavá, od sebe odvíjí celou řadu možností a postupů. Mnohdy, stejně jako u Rwandy, dochází k tomu, že důležité státy neprojeví vůli, aby jednotky OSN byly přítomny v zemi, nebo výrazně omezí funkčnost mise po stránce finanční, vybavení a v neposlední řadě i po personální stránce, což zapříčiní selhání poskytované pomoci.

Analýzou textu jsem zjistila, že fungování humanitární pomoci v konfliktní situaci je úzce spojeno i s fungováním mírové mise. I přestože není vždy vhodné, aby humanitární organizace spolupracovaly s vojáky, zaručení jejich bezpečí a poskytování pomoci v zemi je provázáno právě s úspěchem mise. Pokud však mise selže, je zde i vysoká pravděpodobnost, že humanitární pomoc nebude poskytována efektivně. Stejně jako agentury OSN, které velmi často poskytují pomoc pod ochranou mírových jednotek OSN, by mohly i jiné organizace poskytovat pomoc pod jejich ochranou už jen z toho důvodu, že obě by ve své podstatě měly být nestranné.

Svět i konflikty se neustále mění a vyvíjí. Samotné konflikty se v několika posledních stoletích významně proměnily a to nejen svojí strukturou, ale i typem používaných zbraní. V současných konfliktech je též velmi složité rozlišit bojující od civilistů. A právě kvůli této dynamické struktuře je zapotřebí se neustále zdokonalovat. Humanitární práce se musí neustále přizpůsobovat těmto měnícím se podmínkám a přijímat nové výzvy, které jí svět nabízí. Stejně tak mírové mise by měly začít reagovat na toto dynamické prostředí a změnit některé hlavní strategie. A my můžeme doufat, že k tomu dojde v nejbližší době.

Konflikt ve Rwandě vnímám tak, že má velký potenciál, který nám umožňuje spoustu se z něho naučit a poučit. Ať již v oblasti mírových misí, humanitární pomoci, využití médií, tak i v oblasti politického zájmu. Teprve ve chvíli, kdy se všichni budoucí i současní humanitární pracovníci důvěrně seznámí s touto krizí, tak i přestože ji nezažili, mohou obohatit své schopnosti pro výkon právě tohoto povolání a vyvarovat se toho, aby se takováto situace znovu opakovala. Myslím si, že ještě stále je spousta věcí,

které se můžeme naučit z této komplexní krize, která vyvrcholila nejrychlejší a nejefektivnější genocidou a následnou největší uprchlickou krizí v soudobé historii.

Seznam zkratek

AIDS	Syndrom získaného selhání imunity/ Acquired Immune Defeciency Syndrome
BBC	British Broadcasting Corporation
BBTG	Broad Based Transitional Government
CDR	Coalition pour la Défense de la République
č.	číslo
DAC	Development Assistance Committee
DDR	odzbrojování, demobilizace a reintegrace/ disarmament, demobilization and reintegration
DPKO	Oddělení mírových operací/ Department of Peacekeeping Operations
ECHO	European Community Humanitarian Aid Office = Humanitarian Aid and Civil Protection department of the European Commission
ECOMOG	Economic Community of West African States Monitoring Group
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství/ Food and Agriculture Organization of the United Nations
FAR	Ozbrojené síly Rwandy/ Rwandan Armed Forces/ Forces Armées Rwandaises
IASC	Inter-Agency Standing Committee
ICRC	Mezinárodní výbor Červeného kříže/ International Committee of the Red Cross
ICTR	Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu/ International Criminal Tribunal for Rwanda
IFRC	Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce /International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
MRND	Národní revoluční hnutí pro rozvoj/ Mouvement Républicain National pour la Démocratie et le Développement
MSF	Lékaři bez hranic/ Médecins Sans Frontières
MINURCA	Operace OSN v Středoafričké republice/ United Nations Mission in the Central African Republic
MISAB	Mise monitorující naplnění Banguijské dohody/ Mission de

	Surveillance des Accords de Bangui
OCHA	Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí/ Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OSN/ UN	Organizace spojených národů/ United Nations
RPF	Rwandská vlastenecká fronta/ Rwandan Patriotic Front
RTL	Radio Télévision Libre des Mille Collines
SG	Generální tajemník OSN/ Secretary-General
UNAMIR	Asistenční mise OSN pro Rwandu/ United Nations Assistance Mission for Rwanda
UNAMSIL	Operace OSN v Sierra Leone/ United Nations Mission in Sierra Leone
UNAVEM III	Kontrolní mise OSN v Angole III/ United Nations Angola Verification Mission III
UNDP	Rozvojový program OSN/ United Nations Development Programme
UNHCR	Úřad Vysokého Komisaře OSN pro uprchlíky/United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů/ United Nations International Children's Emergency Fund
UNOMIL	Pozorovatelská mise OSN v Libérii/ United Nations Observer Mission in Liberia
UNOMSIL	Pozorovatelská mise OSN v Sierra Leone/ United Nations Observer Mission in Sierra Leone
UNOMUR	Pozorovatelská mise OSN v Ugandě a Rwandě/ United Nations Observer Mission Rwanda-Uganda
UNOSOM II	Operace OSN v Somálsku II/ United Nations Operation in Somalia II
UNPROFOR	Ochranné síly OSN/ United Nations Protection Force
UNREO	United Nations Rwanda Emergency Office
USA	Spojené státy americké
WFP	Světový potravinový program/ World Food Programme
WHO	Světová zdravotnická organizace/ World Health Organization

Seznam použitých zdrojů:

Literární zdroje:

- Adebajo, A. a Landsberg, C. (2000) Back to the future: UN Peacekeeping in Africa, International Peacekeeping č. 4
- Allen, T. a Seaton J. (1999) The media of conflict: war reporting and representations of ethnic violence, London: Zed Books Ltd.
- Anderson, M. B. (1999) Do no harm: how aid can support peace - or war, USA: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Ayissi, A. a Poulton, R. E. (2006) Bound to cooperate – Conflict, peace and people in Sierra Leone, Geneva: UNIDIR
- Barakat, S. (2005) After the conflict: Reconstruction and development in the aftermath of war, London: I.B. Tauris & Co Ltd.
- Crocker, C.A., Hampson, F. a Aall, P. (2008) Leashing the dog of war: Conflict management in a dividend world, Washington D.C.: United States Institute of Peace Press
- Dallaire, R. (2004) Shake hands with the devil: The failure of humanity in Rwanda, Velká Británie: Arrow Books
- Dorman, A. M. (2009) Blair's successful war, Great Britain: Ashgate
- Doyle, M.W. a Sambanis N. (2006) Making war and building peace: United Nations peace operations, Velká Británie: Princeton University Press
- Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů (2005), New York – Praha: Informační centrum OSN
- Gedlu, M. (2002) Prevence a řešení konfliktů a OSN: Africké zkušenosti, Mezinárodní politika č. 4
- Homola, B. (1997) Nová etapa soupeření mocností v Africe, Mezinárodní politika č. 10
- Ilibagiza, I. (2007) Přežila jsem: otevřená výpověď o zradě, nenávisti a odpuštění, Praha: Ikar
- Ilibagiza, I. (2010) Odpuštěna jsem: povstání z popela rwandské genocidy, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství
- Marek, J. (2010) Krvavé mise OSN – Modré barety v pasti mezinárodní politiky, Praha: Nakladatelství XYZ

- McFarlane, F. a Malan, M. (1998) Crisis and response in the Central African Republic: A new trend in African peacekeeping?, African Security Review č. 2
- Miller, D.; Ladouceur, D. a Dugal, Z. (2006) From research to road map: Learning from the arms for development initiative in Sierra Leone, Geneva: UNIDIR
- Paris, R. (2004) At war's end – building peace after civil conflict, New York: Cambridge University Press
- Projekt Sphere: Humanitární charta a minimální standardy pro humanitární pomoc (2003) Praha: Sdružení česká katolická charita
- Riddell, R. (2008) Does foreign aid really work?, Oxford: Oxford University Press
- Rieff, D. (2003) A bed for the night – Humanitarianism in crisis, New York: Simon & Schuster Paperbacks
- Řehák, V. (2006) Středoafriická republika: ztracená existence?, Mezinárodní politika č. 28
- Soderlund, W. C.; Briggs, E. D.; Hildebrandt, K. a Sidahmed, A. S. (2008) Humanitarian crises and intervention – reassessing the impact of mass media, USA: Kumarian Press
- Terry, F. (2002) Condemned to repeat? The paradox of humanitarian action, New York: Cornell University Press
- Vraný, J. (2002) OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku, Mezinárodní politika č. 9
- Walker P. a Maxwell D. (2009) Shaping the humanitarian world, New York: Routledge
- Wood, A., Apthorpe R. a Borton J. (2001) Evaluating international humanitarian action: reflections from practitioners, London: Zed Books Ltd. a New York: Room 400

Internetové zdroje:

- Buchanan-Smith, M. (2003) How to Sphere Project came into being: A case study of policy-making in the humanitarian aid sector and the relative influence of research Rwanda [on-line]. Dostupné 29.10.2012 z <http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/176.pdf>
- Central Intelligence Agency (2012) The World Factbook: Rwanda [on-line]. Dostupné 1.4.2012 z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>

Horn of Africa Aid Map (2012) Horn of Africa Aid Map [on-line]. Dostupné 20.10.2012 z <http://hornofafrica.ngoaidmap.org/>

Charta Organizace spojených národů [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

International Criminal Tribunal For Rwanda (2012) [on-line]. Dostupné 1.4.2012 z <http://www.unictr.org/Cases/tabid/204/Default.aspx>

Jukl, M. (2005) Ženevské úmluvy a Dodatkové protokoly – stručný přehled [on-line]. Dostupné 23.3.2012 z <http://www.cervenkykriz.eu/cz/mhp/konvence.htm#A1>

OCHA (nedatováno) Humanitarian financing – Overview [on-line]. Dostupné 20.10.2012 z <http://www.unocha.org/what-we-do/humanitarian-financing/overview>

ReliefWeb (2012a) Ethiopia and 6 others – Somali refugee population still risk in Ethiopia, new camp planned [on-line]. Dostupné 20.10.2012 z <http://reliefweb.int/report/ethiopia/somali-refugee-population-still-rising-ethiopia-new-camp-planned>

ReliefWeb (2012b) Somalia – Mid-Year Review of the Consolidated Appeal for Somalia 2012 [on-line]. Dostupné 20.10.2012 z <http://reliefweb.int/report/somalia/mid-year-review-consolidated-appeal-somalia-2012>

United Nations Mission in the Central African Republic (2001) MINURCA: background [on-line]. Dostupné 19. 10. 2012 z <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/minurcaB.htm>

United Nations Mission in the Central African Republic (nedatováno) MINURCA: facts and figures [on-line]. Dostupné 19. 10. 2012 z <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/minurcaF.html>

Mírové mise OSN (2009) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z http://www.studentsummit.cz/data/1261405740862BGR_GA_Mise.pdf

The Sphere Project (2011) [on-line]. Dostupné 13.3.2012 z <http://www.sphereproject.org/resources/download-publications/?search=1&keywords=&language=English&category=22&subcat-22=23&subcat-29=0&subcat-31=0&subcat-35=0>

United Nations Department of Peacekeeping Operations (2008) United Nations Peacekeeping Operations - Principles and Guidelines, United Nations [on-line]. Dostupné 22.1.2012

z [http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Pbps/Library/Capstone_Doctrine_EN G.pdf](http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Pbps/Library/Capstone_Doctrine_EN_G.pdf)

United Nations Department of Peacekeeping Operations (2001) Rwanda – UNAMIR: background [on-line]. Dostupné 22.1.2012

z <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>

United Nations Mission in Sierra Leone (2005) UNAMSIL: background [on-line]. Dostupné 19. 10. 2012

z <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamsil/background.html>

Zákon č. 151/2000 Sb. o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci a o změně souvisejících zákonů, v účinném znění ke dni 23. 3. 2012 [on-line].

Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/zakon_o_zahranicni_rozvojove_spolupraci.html

Rezoluce a zprávy OSN:

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 812 ze dne 12. března 1993 (S/RES/812) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/docs/scres/1993/scres93.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 846 ze dne 22. června 1993 (S/RES/846) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/docs/scres/1993/scres93.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 872 ze dne 5. října 1993 (S/RES/872) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/docs/scres/1993/scres93.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 909 ze dne 5. dubna 1994 (S/RES/909) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/scres/1994/scres94.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 912 ze dne 21. dubna 1994 (S/RES/912), [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/scres/1994/scres94.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 918 ze dne 17. května 1994 (S/RES/918) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/scres/1994/scres94.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 925 ze dne 8. června 1994 (S/RES/925) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/scres/1994/scres94.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 929 ze dne 22. Června 1994 (S/RES/929) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/scres/1994/scres94.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 955 ze dne 8. listopadu 1994 (S/RES/955) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/scres/1994/scres94.htm>

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1159 ze dne 27. března 1998 (S/RES/1159) [on-line].
Dostupné 19.10.2012 z <http://www.worldlii.org/int/other/UNSCRsn/1998/14.pdf>

Rezoluce Valného shromáždění č. 57/129 ze dne 24. února 2003 (A/RES/57/129)
[on-line]. Dostupné 22.1.2012
z http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/peacekeepersday/2007/pdfs/A-RES-57-129_ENG.pdf

Zpráva Generálního tajemníka o Rwandě č. 26488 ze dne 24. září 1993 (S/26488)
[on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/513/43/PDF/N9351343.pdf?OpenElement>

Zpráva Generálního tajemníka o Asistenční misi OSN pro Rwandu č. 470 ze dne
20. dubna 1994 (S/1994/470) [on-line]. Dostupné 22.1.2012
z <http://www.un.org/Docs/secu94.htm>

Zpráva Generálního tajemníka o situace ve Rwandě č. 565 ze dne 13. května 1994
(S/1994/565) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/secu94.htm>

Zpráva Generálního tajemníka pro Radu bezpečnosti č. 728 ze dne 20. června 1994
(S/1994/728) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/secu94.htm>

Zpráva generálního tajemníka o situaci ve Rwandě č. 924 ze dne 3. srpna 1994
(S/1994/924) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/Docs/secu94.htm>

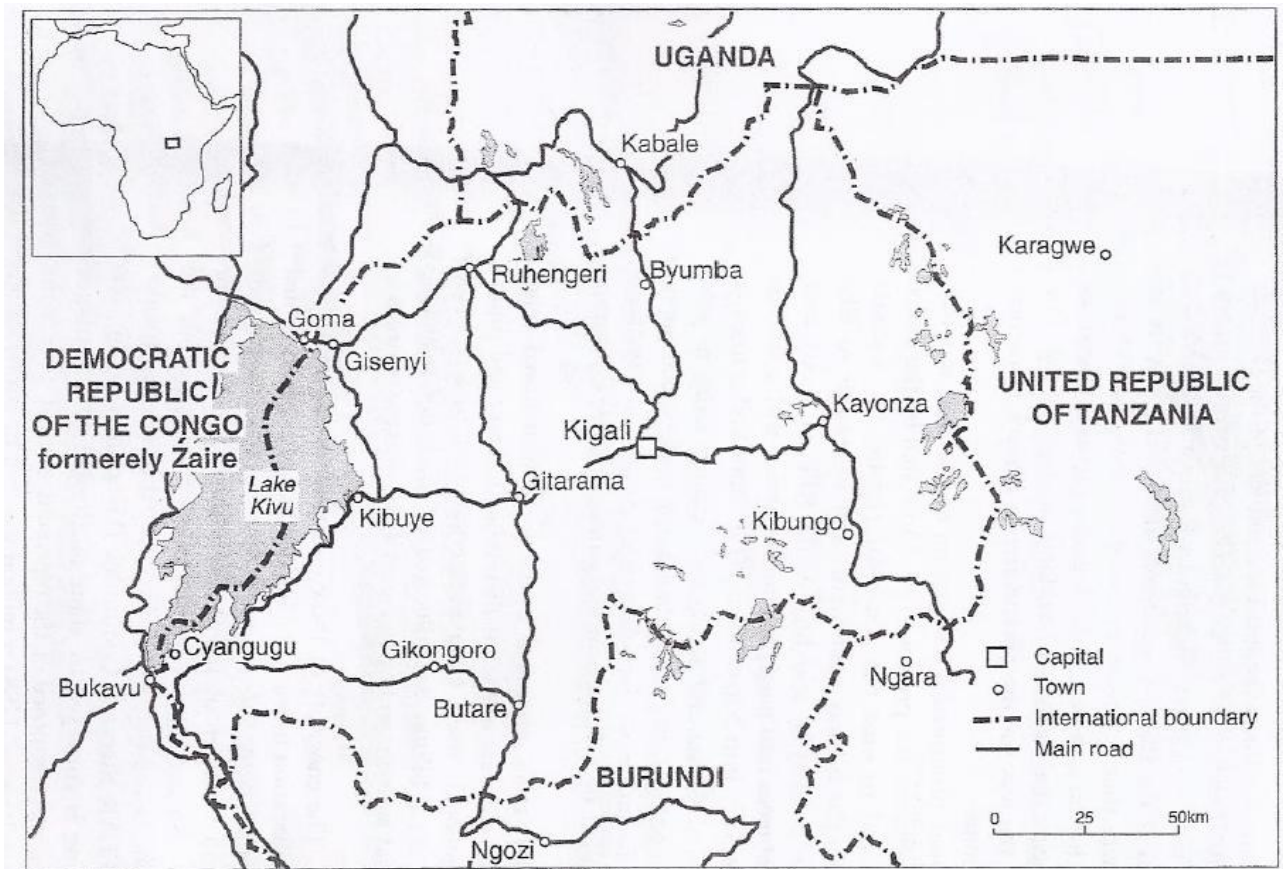
Zpráva Rady bezpečnosti č. 1257 ze dne 16. prosince 1999 (S/1999/1257) [on-line].
Dostupné 22.1.2012 z <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/POC%20S19991257.pdf>

Zpráva ze zasedání Rady bezpečnosti a Valného shromáždění ze dne 14. října 1994
(A/49/516) [on-line]. Dostupné 22.1.2012 z <http://www.undemocracy.com/A-49-516>

Zpráva Valného shromáždění ze dne 19. prosince 1991 (A/RES/46/182) [on-line].
Dostupné 22.1.2012 z <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r182.htm>

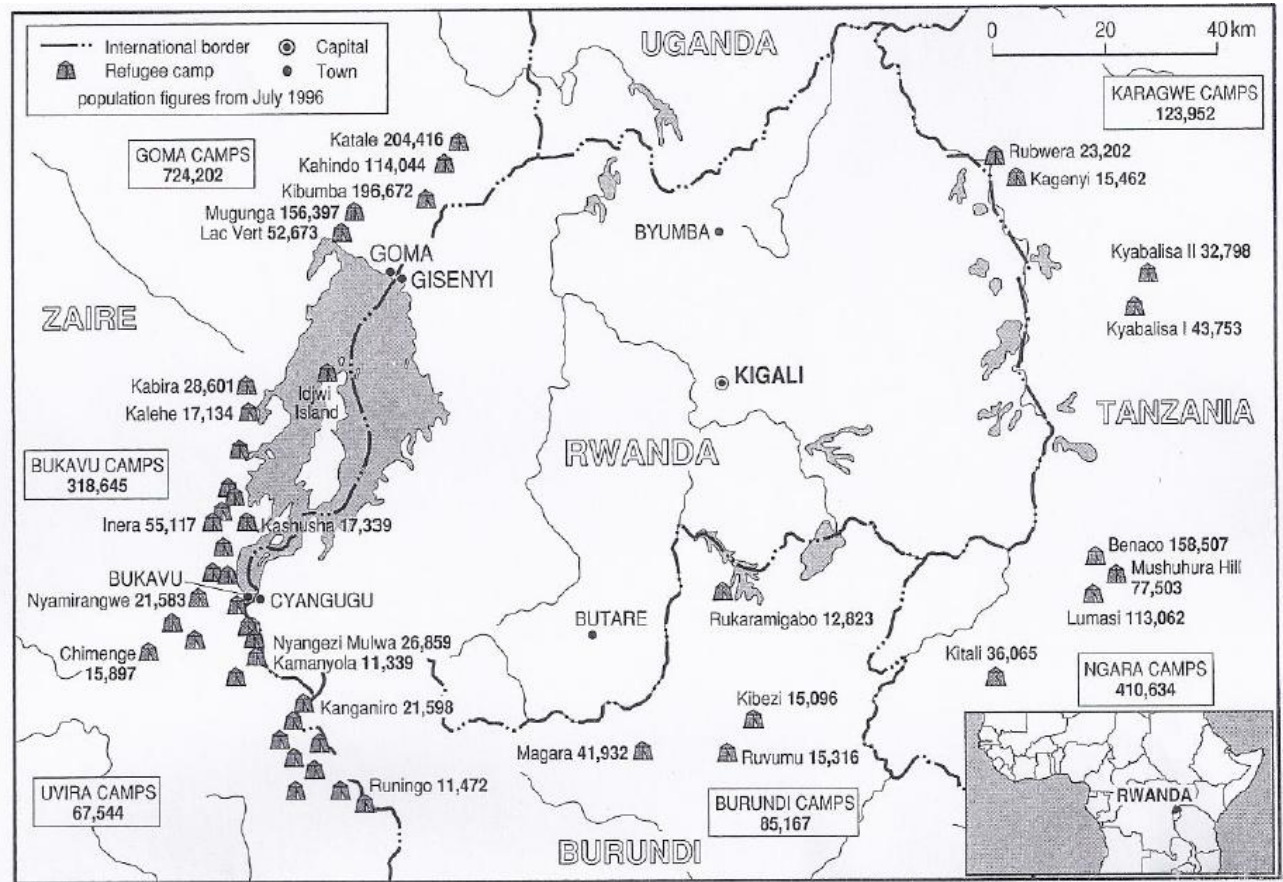
Příloha č. 1

Geografická mapa Rwandy (Wood a kol., 2001, str. 75)

Příloha č. 2

Rwandské uprchlické tábory (Terry, 2002, str. 158)

Příloha č. 3

Množství uprchlíků dle UNHCR ke dni 19. září 1994 (A/49/516, 1994):

Burundi	277 000
United Republic of Tanzania	510 000
Uganda	10 000
Zaire (Bukavu/South Kivu/Uvira)	482 200
Zaire (North Kivu)	<u>850 000</u>
Total	<u><u>2 129 200</u></u>